

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXII

ЛИСТОПАД — 1971 — NOVEMBER

Ч. 262

diasporiana.org.ua

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Основник, видавець і редактор 1950 - 1969

П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

М. Г. Дальний (відповідальний секретар)

Д. В. Кислиця (головний редактор)

І. Д. Пишкало, Р. Д. Рахманний

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I

28 Northcliffe Blvd.

TORONTO 4, ONT., CANADA

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 5.50 доларів

Австралія — 3.50 австралійських доларів

Франція — 20 франків

Англія — 30 шилінгів

Всі інші країни Європи, Венесуела — 4.50 амер. дол.

Решта країн Південної Америки — 3.00 амер. дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M. G.P.O. Adelaide,
South Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60018, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. Jewsevskij,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

На першій сторінці обкладинки:

Кадр із вистави "Оргія" Л. Українки.

Христя Никифорак — у ролі Неріси;

Богдан Лончина — у ролі Антея.

Читайте статтю про цю виставу на 23-ій сторінці.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

<i>Олесь Доріченко</i> — Поезії	1
<i>Олесь Досвітній</i> — Без початку	3
<i>Григорій Костюк</i> — Поет-учений	6
<i>В. Станиславів</i> — 3 ювілейного концерту Михайла Мінського	10
<i>Ол. Филипович</i> — На крилах пісні	11
Стефаник на позвах у сумління	12
<i>Іван Кмета-Ічнянський</i> — Поезії	13
<i>М. Дальний</i> — Новелі В. Стефаника англійською мовою	14
<i>Дарія Сіак</i> — Найновіші видання	14
<i>Дмитро Чуб</i> — Першоджерело у вивченні історії України	16
Лавро Кемпе — У п'ятдесятиріччя 1-го Зимового Походу	21
<i>Д. Кислиця</i> — "Оргія" на сцені...	23
<i>І. Пишкало</i> — Косигін у Канаді	25
<i>Павло Андросенко</i> — Ото був улов	28
Читачі пишуть, посмертні згадки тощо	28

РОЗШУКУЄ

Євдокія Іценко розшукує Тетяну МАТУСЕВИЧ, що живе в Канаді. Прошу писати на таку адресу:

E. ICENKO

35 Farnham Rd. — W. Hartford, Conn. 06119, U.S.A.

УВАГА!

УВАГА!

Ухвалою нашої видавничої спілки з січня 1972 року встановлено таку нову передплату на "НОВІ ДНІ":

КАНАДА І США — 6.50 доларів

АВСТРАЛІЯ — 4.50 австралійських доларів

Франція — 25 франків

Англія — 35 шилінгів

Всі інші країни Європи, Венесуела
— 5.00 америк. дол.

Решта країн Південної Америки
4.00 америк. дол.

До кінця цього календарного року передплата приймається на наступний рік за теперішніми розмірами.

Видавництво "НОВІ ДНІ"

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

Олександр Васильович ДОРІЧЕНКО вже відомий читачам "Нових днів": вірші з його першої збірки, "Промені", друкувалися на сторінках нашого журналу.

Вірші його, надруковані в цьому числі, ми взяли із збірки "Контрасти", яка вийшла на початку цього року, та з недрукованих творів, призначених до збірки "Вічний танець" і вже вміщуваних у журналі "Дніпро".

БАТЬКІВЩИНІ

1

Тобі останній подих мій,
тобі остання крапля крові,
ти зміст життя, мета всіх мрій
і вічне джерело любови.
Істоти людські заслабі,
об груди часу розіб'ються.
Тож розчини мій тлін в собі,
і в тебе я навик віллюся...
у полі маком зацвіту,
в Дніпрі я крапелькою буду,
край шляху терном я зійду —
і цим вже вічності здобуду.

2

Моя земля, як землі всіх країн,
лиш, може, крові більше в ній і поту,
лиш, може, братських домовин,
що навівають роздумів скорботу.
Моя земля рідніша всіх земель,
за рідний терн віддам чужі троянди,
за рідний шум святих моїх осель
віддам усі і дзвони, діаманти
чужих столиць, чужу мені красу,
бо біля серця частка мого краю,
якому я любов свою несу,
якому я пісень своїх співаю.

3

Колись-то стане, що й мене не стане
нічо' не вдієш, світ уже такий,
але й тоді душа не перестане
тебе кохати, краю дорогий.
Мене не буде, але мої діти
так, як і я, кохатимуть тебе,
так, як і я, тобою будуть жити
і питимуть безмежжя голубе.
А я підю, щоб більше не вернутись,
а я підю, щоб більше не прийти,
і тільки верби журно будуть гнутись
і мій одвічний спокій берегти.

4

Ти вся в мені із болями своїми,
із радіщами, з тугами — в мені,
з обличчями до щему дорогими,

твое минуле і прийдешні дні
до скону житимуть, як сонце, у мені.
Твої надії, вольниці багряні,
і чорні ночі, й ранки золоті,
і рідне слово, і пісні кохані,
що на устах сестер моїх, братів.
Те слово рідне, ті святі пісні
до скону житимуть, як серце, у мені.

5

Коли мені тужно, —
зі мною ти,
і коли радісно,
зі мною.
Далеко чи близько,
надхнений чи висказаний —
молюся тобі.
Кажуть, щастя нема —
не знаю.
Ти у мене одна —
і це більше за щастя.
Кажуть, смерть неминуча —
не вірю,
немає смерті для тебе
і для мене нема,
коли я з тобою.
Дружино моя
і мамо,
тіло моє
і розум,
болю мій,
моя втіхо —
Батьківщино моя!

**
*

ОЛЕКСАНДР АРХИПЕНКО

У постійній експозиції Паризького музею сучасного мистецтва є праці українця Олександра Архипенка.

З 1908 року скульптор мав у Парижі свою робітню. Заживши навіть світової слави, скульптор завжди почував себе українським мистцем. Туга за батьківщиною не покидала його все життя.

Він збагнув незбагненне — у камені душу,
в лінійх тіл — вгадав філософію,
надхненням вулканним — закони рушив,
мистецтво творивши — не людську копію.
Ворожив чаклуном над глиняним місивом, —
надчуттєве у пальцях... душа в екстазі, —
а невігластво зубоскалило весело
та поганців-божків ліпило із гязі.
Руйнувались від часу й дощів божки,
знов ставали божки болотом:
чи ліпити божків, чи ліпити горшки —
для невігластва не турбота.
Як не бачив ніхто, ка химерні тіла,
на симфонію сміливих ліній

БЕЗ ПОЧАТКУ

(Спогади про втечу від московсько-царського суду)

(Продовження з попереднього числа)

Товариш

Цєю істотою була мишка. Звичайнісінька сіренька мишка.

Одного разу, щось на 3-й день мого перебування в тюрмі, з-під рундука скрині, який колись служив для хоронення муки, вилізла мишка і з лякливими рухами та жахливим нервовим позіром навкруги вона почала збирати по землі розсипані шматочки булки та цукру.

Я в той час сидів на пеньку, який служив тут колись, певне, за стілець з-під макітри для місіння хліба, і задумливо дивився в вікно, на ясне небо, яке час до часу заслонювалось головою жовніра, що позирав часами в кімнату, і міркував про людство і право його на насолоду красотами отого синього чаруючого неба... Я був нерухомий, і мишка помалу посувалася все далі і далі з-під рундука. Я переніс свій позір на неї. Почав слідкувати за її рухами, нервовим перекиривлюванням мордочки її і час од часу лякливими очима... Скільки страху і жалости було в її погляді і рухах... Посуваючись далі за крихіткою черствої булки або цукру, вона все дрижала од чогось... Певне од страху за своє життя... Що ось несподівано її оперіжить яка качалка або залізний рогач чи просто нога людини, і вона скінчить своє життя, як може на її очах скінчила так не одна з її товаришок... Вона ще страхалась, що ось-ось щось чудне, вигадане людиною під назвою "мишоловка", або пастка, вхопить її, і вона піде на варварські іграшки дітей, їх господарів, або буде кинена в воду для втоплення, просто буде кинена на землю і забита сильними істотами, що зветься людьми...

За що? За що така ненависть до сього манесенького звірятка? Чи ж воно багато зашкодить людині в його господарстві, коли дивитись на неї і бачити, як вона незглядними для ока крихотками насичається? Мені хотілось вирахувати — чи багато ця тваринка мусить з'їсти за день. А скільки роботи її зубам, доки знайде вона оту їжу. Скільки дерева, паперу мусить вона перегризти в шуканні крихітного свого голодного задоволення. І чомусь її ненавидять.

Мені здались дивні оті ненависті людей, дивні причини отих огид, які почувають до цих звіряток люди. І я її полюбив...

Та коли я хотів піднятися з свого пенька, щоб піти і достати шматочок булки і цукру для неї — вона, почувши порух і побачивши мене, з прудкістю менту засвіченого сірника, зникла під рундук. Який був великий її страх до людей!... Але я все ж положив під рундук, на місце, де

вона вилізла, шматочок цукру і булки, згадавши завтра залишить для неї м'яса.

На другий день положений мною цукор і булка поменшали, а другого ранку і зовсім зникли. Тоді я почав залишати від обіда і м'ясо, яке ніколи не доїдав і віддавав назад і таким чином зайнявся вихованням мишки. Настільки вона мало їла положеного м'яса, хліба і цукру — наскільки я міг запримітити, як трохи потрібно було їй для щоденного задоволення свого організму, і з того також я зрозумів, що вона була одна. Чому вона одна, невідомо — може хора чи просто вбита була "гуманними" істотами.

Через який час, власне через кілька днів, мишка моя так уже привичаїлась до мене, що вже не тікала геть, коли й бачила мене недалеко від себе, а вже бадьоро, хоча і з острахом, їла при мені положений їй корм.

На кінці мого життя там, мій товариш мишка так до мене привичаїлась, що вже нічого не боялась, і коли навіть я проходивсь по кімнаті з кутка в кутку, вона вже вільно собі поралась на підлозі, ні краплі не відчуваючи страху. Та навіть коли я нахилився ще положити на призначене місце м'яса, чи цукру, або хліба шматок, вона не тікала геть, а спокійно чекала трохи віддала. Я гадаю, що коли б я не кинув оту сумну кімнату надовше, то моя мишка цілком була б приручилася, але я рішив кинути оту свою невилітну господу, і, гадаю, моя мишка згубила назавше незлого її друга.

Нова думка

Вже пройшло яких три дні, як я тягнув все одноманітну лямку життя. На моє прохання дати мені перечитати мої нові, що пройшли через слідчу цензуру, листи, мені нічого не відповіджено. Мої газети і журнали, що йшли з наказу в штаб, без права кому б не було читати, нищено. І це не глядячи на те, що газети і журнали були московські, як: "День", "Оборона", "Жизнь для всіх", "Вѣстник", "Знамя", і навіть "Природа и Люди"... Наказано нищити лиш тому, що вони були прогресивного напрямку, і ще тому, що така література заборонена на фронті, і за це також мене допитували. Наслідки цього наказу я бачив у виходку в виді розшматованих листків отих видань...

Та завдяки товариській спільності голов варті з товаришами на волі, останні почали мені час од часу доставляти ласощі, як здобні булки та солодке, гаряче какао і ін. Звичайно, це було тайною межі головами варті та товаришами. Зав-

дяки цим зносинам (іноді приносив все сам хтось із товаришів і передавав у двері в присутності голови варти) мені довелося дещо прохати, аби було знищено з деяких сторінок з моєї записної книжки не потрібні для знання слідчих замітки. Та все ж і через ці короткі і опасливі для товаришів зв'язки зі мною мені трудно було ще довідатись од них про хід моєї справи, вже тому, що варта були москалі. Все доводилося покладатись на здогад і на дійсну будучність...

Та ото одного дня... У виходку я дістав шматок газети "День", де межі іншими були уривки про деякі громадські організації. З політично-емігрантського життя й про втечі з місць зсилок політичних... Це мені дало блискавку думки про втечу.

До того часу й не думав про те.

Нащо? Чи мало значення зменшити світ на одну людину? Та врешті ясна утопічність тої думки. Біля дверей варта з 12 душ. За стіною купа щирих жандармів, а перед вікном також невинно уважно стоїть вартовий від кордону воєнної зони, яка має із 150 кілометрів... Чи можливо пролізти все те? І це, спочатку, навіть і мить в голові не могло вдержатися. Тепер же чомусь ця думка свердлов пішла в глибіню мозку. Захотілося ще трохи прикласти сили там, де вони хоча трохи будуть потрібні. В душі закіпіла нелюдська злоба до наших вікових тиранів. Явилось невимовно велике бажання ще не піддатись. Ще поборотися з ними за все, за край і за народ свій і за себе. І в ту хвилину я рішив, за всяку ціну, тікати. Але як?

Рої думок вихрем переплутувалися в голові, доки не винайшли способу, який на перший же раз здався цілком і негайно ж можливим.

Це підробити ключі до дверей комори, що була на схід моєї кімнати, а завтра тікати.

Для здійснення першої частини пляну треба зробити мірку для одмички у двері й передати її товаришам, щоб підробили через механіків автомобільного гаражу ключ і передали мені: для дальшого здійснення пляну, коли вийду з тюрми, треба коня і необхідних паперів з печатками, щоб першим швидко доїхати до першої залізничної станції М-но, яка була за яких 20 кілометрів, а на підставі документів без затримувати патрулів у дорозі і безпечно доїхати до залізниці.

Надуманий плян був чудовий мені на перший вигляд, і я рішив негайно його здійснити.

Невдала підготовка до втечі

Для того я зараз же умудрився, щоб жовнір не побачив у вікно, зміряти дірку у дверях до комори і, зробивши модель з соломи, написав записку товаришам, щоб завтра ж мені приготували ключ і потрібні документи з печатками, а другу — до товариша Коновалова, щоб якось приготував коня мені на другий вечір об 11 годині.

Та, видно, доля чи недоля не хотіла здійснення того пляну, бо одна з тих записок, а саме — про те, де я просив коня на вечір, попала до рук завідувача штабового майна, капітана К-го, до

речі сказати, мерзкої й безлюдноносною особи, раба дисципліни, тупого наказу і морального інквізитора своїх підданих жовнірів.

Як вона йому попалась, Бог його знає, тільки на другий день вранці, коли я лагодився йти до виходка за майбутньо зробленим ключем, в снігах, де знаходилась варта, піднявся шум.

Почувся грубий голос коменданта, на який десяток голосів жовнірів високими тонами відповіли салютами. Забряжчав замок біля моїх дверей, відсунувся залізний засув, і через часинку в моїй кімнаті вже був комендант з капітаном К.

— завідувачем майна. Останній тримав у руці мою записку, писану про приготування коня.

Ну, думаю, пропала справа з утечею. Значить, знайшлися знову якісь шпигуни, що встигли перехопити записку і передати владі.

— Це що за записка? — питає мене капітан К., показуючи віддалеку мій шматок паперу. — Значить, задумана втеча? — протягнув далі інквізитор. Я мовчав. Думаю, що далі буде.

— Що це за записка? — знову питає він мене. Я ніби придивляюсь до неї...

Ясно бачу дрібно написаний мною шматок паперу про приготування коня на нині вечір...

Потім здивовано відповідаю йому:

— Не знаю.

— А хто ж її писав? — саркастично вже допитується він...

— Не знаю, — кажу.

Полковник П-кий, що весь час стояв на боці і дивився на наші суперечки з капітаном, якось пересміхнувся в обличчі і, повернувшись до капітана, рішуче авторитетно вступився:

— А може то і не він писав...

Моєму здивованню не було границь...

І тут в такій ясній справі, як ото моя записка, — комендант, наперекір правді, дійсності мого писання, покритив душею лише б допомогти мені...

Та хоча ця допомога і була малозначна в порівнянні до попереднього обвинувачення мого, та все ж вона показувала ту симпатію до моїх потягів, які в душі мав до мене за оту справу полковник П.

— Та як не він? — образливо відповідав йому капітан. — Я його писання знаю, як своє.

Але на це полковник П. лише здвигнув плечима і зробив нетерпеливий рух, що давав натяк капітану: "Ну-ну, — досить фараонства"... Авдієнція скінчена. І потім, ніби для заспокоєння капітана К., якось винувато протягнув до мене:

— При бажанні втечі кайдани надінуться. — І пішов геть з кімнати.

Та капітан К. — людина без нації, щось в 10 покоління польського роду, і йому чуже всяке національне чуття. Виходячи, показав мені револьвера, сказавши, що при моєму бажанні тікати перша куля його піде мені в голову. З тим і вийшов, залишивши мене в поганім почутті.

Значить, тепер цей спосіб утечі неможливий. І взагалі тепер, коли викрилися мої зносини з товаришами, підмога з їх боку неможлива... А

наміри до того знову можуть привести до відкриття моїх думок про втечу.

Тепер лишилося одно — це власним досвідом і силами, без жодної допомоги звідкись, здійснити намір утечі.

В цей час же бажання волі так піднялось, що я в ту ж мить вже вигадував новий засіб до втечі.

І коли до того пригадувалися слова полковника П. про кайдани, то бажання визволу з цієї пустелі-кімнати підіймалося до неможливих розмірів.

Відносно кулі і револьвера капітана К. мені якось було байдуже. Чи вмерти без надії на волю, чи на шляху до волі.

І я мудрував над новим пляном.

В ту ж хвилину я видер з розвалюваної печі цупкий дріт і обережно на мить, коли жовнір відходив від вікна, засаджував дріт у замкову дірку, намагаючись спробувати, чи не гнеться він, чи можна ним відімкнути? Але даремно. Замок такий був міцний і заржавілий, що на відімкнення моїм, хоча і досить добре цупким дротом, не було надії.

Коли ось несподівано мені явилась нова чудова думка. Зробити підкіп... Я зрадів, мов несамовитий, і з сею метою зараз же кинувся до отої, що тут була, цегляної печі, щоб дістати яких залізних прутів. І мені вдалося. Я витяг зпід цеглин щось зо три залізні пруту, і се були засоби до підкопу.

Підкіп надумав я зробити під ту ж комору, а з неї вікном, яке я бачив там крізь замкову дірку, — на волю, а там що буде... До станції і т. д.

З тою метою я радісно й нетерпляче чекав вечора. За той час чекання я також вигадав і плян, як дістати собі папера для свобідного проходу через воєнну зону до залізничної станції і менш небезпечно сісти на залізницю.

Для сього я вимудрував:

написати зараз на папері, що був при мені, хемічним олівцем, що також був при мені, посвідчення від залізничного імени царської фамілії шпиталю, що нібито стояв десь біля позиції на ст 3., яко їх служачий, що їде до стан. М-но (до якої мені й треба було), де стоїть головний шпиталь армії, по бланки для прийому хворих. А потім з тим посвідченням зайти до першого ж шпиталю, що стояв тут біля фільварку у полі, і попрохати прикласти свою печатку, мовляв, керівничий шпиталю забув прибити її, а в до-розі патрулі чіпають без неї. Здавалося, плян був гарний...

В ту ж хвилину я, діставши з-за підкладки кашкета папір, де ховав його на випадок трусу, олівець з дірки халяви чобота, написав собі підсвідчення: аж два — одно нібито в самий шпиталь, а друге для безпечної подорожі... Подивившись і прочитавши оті посвідчення, я знайшов, що написані вони досить добре. І, підписавши їх за керовничого шпиталю вигаданим ім'ям князя полковника Г., я сховав їх межі продертими шкірками халяви.

Зробивши це, мені здалось все таким чудовим.

що я навіть почав якусь веселу мелодію наспівувати помалу. Чим немало здивував своїх вартівих за дверима, голова яких навіть відчинив двері, щоб подивитися, чи в нормальнім я розумінні...

Звичайно, я схопився за таке накликає мною небезпеченство, і звів все те на тишу.

Потім усе заспокоїлося.

Мов на голках, я чекав смерку. Я уявляв, що підкіп я напевне зроблю нині ж, і, значить, ніч буде вже моїм покровом волі.

Але не так склалось, як гадалось.

Підкіп

Смеркало щось о 8 год. вечера й ще о 9 годині було не дуже темно. Кімната ж моя, будучи добре вибілена всередині, ще добре певно видавала мою силуетку для вартового в вікні, коли я підходив до нього, і тому мені довелося чекати до якої 10 години, доки повна темнота не розляглась у кімнаті.

Скинувши чоботи, щоб не стукотіти по долівці, яка була, хоч і земляна, а все таки досить тверда й гулка, я в самих шкарпетках пішов до призначеного для підкопу місця. Натягнувши на руки шкіряні рукавички, які в мене не забрали при трусіві, я взявся до риття. Своїми залізними прутами я розривав землю, а руками вибирав її, складаючи в одну купу. Та я гадав, що земля буде м'яка, але виявилось інакше.

Зрубаний переділ кімнати лежав глибоченько в землі, і зараз земля біля нього була змішана разом з дрібним камінням і цеглою, які страшенно гальмували мою роботу. Мої залізні пруту відмовлялися лізти в землю, натикаючись на камінці. Доводилось підбивати кожен міцно вплилий в окружну масу камінець і окремо вибирати. За три години роботи я цілком змучився. Особливо боліла спина й пальці, бо весь час доводилось працювати навколішках, зігнувшись до роботи, і пальцями видовбувати порушені камінці. Тут я зрозумів, що моя робота не так швидко піде, як я гадав. Не маючи фізичної змоги далі робити, мені не зоставалося нічого, як залишити роботу на завтра. Але ж як бути з вибраною дрібною цеглою й землею. І тут доля не залишила мене. На прикметі була порушена мною піч. Не довго думаючи, я дістав кілька цеглин з неї, заложив помацки видовбану діру, зарівняв її м'якою землею, а зверху сухим піском і попелом з печі, а вибрану дрібну цеглу відпровадив у піч. Таким чином замінивши матеріалом одного за друге. Щось біля третьої години я скінчив свою роботу і, коли вже почало світати, ліг спати.

Прокинувшись на розбуд голови варту, що вже стояв передо мною з обдіом, я, взявши їжу, першим ділом, коли зачинилися двері за вартовим унтерофіцером, пішов до місця моєї нічної роботи, щоб подивитися, чи не примітно місце. Але все було чудово. Хоч і в темноті робив я, але

(Продовження на 26-й стор.)

ПОЕТ - УЧЕНИЙ

(Дешо про поетичну і наукову спадщину Павла Филиповича)

*І навіть дано Орфею
На слова летючий дим —
Всевадну силу, щоб нею
І камінь зробив живим!*

Павло ФИЛИПОВИЧ

Із збірки "Земля і вітер", 1922

Про Павла Филиповича — поета маємо кілька десятків рецензій, окремих згадок в оглядах, підручниках, ба навіть кілька ширших статей. Про Павла Филиповича — вченого — літературознавця, критика, історика літератури — не маємо сливе нічого. Дві окремих рецензій і кілька побіжних згадок. І це за двадцять років його плідної наукової діяльності і близько сотні опублікованих різними мовами праць.

Багато діячів нашої науки, літератури і мистецтва скінчили своє життя й не дочекались ні окремого видання своїх праць, ні ширшого огляду своїх творів, ні навіть більш-менш об'єктивного вдячного слова сучасників. Їхні твори, розкидані по різних старих періодичних і неперіодичних виданнях, залишаються для прийдешніх поколінь недоступними або й невідомими. Це парадокс, але, на жаль, ним рясніє вся наша невесела історія. Прикладів можна було б подати багато. Але ми пригадаємо бодай два. Поет і мистецтвознавець Микола Філянський. До революції 1917 року видав дві збірки поезій: "Лірика" (т. I, 1906) і "Calendarium" (лірика т. 2, 1911). Після революції — одну маленьку збірку вибраних поезій "Цілую землю" (1929). Багато його поезій розкидано по різних періодичних і неперіодичних виданнях як до, так і після революції 1917 року. Крім поезій, писав багато статей на мистецькі теми в поважних тогочасних журналах ("Искусство", "Украинская жизнь" та інші). Все це ніколи ніхто не зібрав і досі не видав. До своєї трагічної смерті в радянському концентраційному таборі чи в тюрмі в січні 1938 року (обставини і місце смерті досі не в'яснено) цей видатний поет і культурний діяч так і не дочекався ні видання своїх праць, ні бодай одної солідної підсумкової статті про свою творчість. Нічого не появилось з творів Філянського чи про Філянського й за останнє тридцятиріччя після його смерті. А треба пам'ятати, що це ж був один із трьох (О. Олесь, М. Філянський, М. Воронин) володарів дореволюційного українського поетичного світу. Без М. Філянського українська модерна поезія була б дуже надщерблена. Більше того, без поезії М. Філянського не зрозуміємо поетичного підсоння молодого П. Тичини й не збагнемо секретів і справжніх джерел його перших реформаторських поезій.

Другий приклад: провідний літературний критик доби "Української хати" (1909-1914) — Микола Євшан. Наймолодше покоління тепер навряд чи й знає це ім'я колись впливового критика. Скінчив він своє молоде життя як вояк української національно-визвольної армії, скошений тифом у Вінниці 1919 року. Його оригінальні критичні статті на літературно-мистецькі теми лише деякі вийшли окремими відбитками ("Під прапором мистецтва"), а більшість розкидана по майже недоступних тепер дореволюційних виданнях. Щойно (1969 року) минуло 80 років з дня народження й 40 років після його передчасної смерті, а його цінна спадщина й досі не видана і забута.

Така ж доля загрожувала й літературній спадщині Павла Филиповича. Минає 60 років від появи перших літературних творів П. Филиповича, а його різноманітна і вартісна спадщина й досі повністю не зібрана і не видана. Правда, його поетичній спадщині більше пощастило. Обидві його збірки поезій: "Земля і вітер" (1922) та "Простір" (1925), а також все, що можна було в умовах еміграції відшукати в періодичній пресі, і що не ввійшло до жодної його збірки, заходами Олександра Филиповича, молодшого брата покійного поета і вченого, було видано у Мюнхені, 1957 року окремою книжкою під назвою "Поезії". Але велика і ваговита його літературознавча спадщина й досі не була зібрана й видана. Збірник "Література", що оце виходить заходами "Товариства приятелів творчости М. Зерова", є перша реальна спроба врятувати від забуття літературознавчі праці П. Филиповича. У цей збірник увійшла тільки частина його наукових праць, правда, тематично об'єднаних в історико-літературну цілість. Як уже знає читач із вступної статті до цієї книги, поза нашою видавничою можливістю залишилося ще багато дуже вартісних розвідок. Тішимо себе надією, що після виходу в світ цієї книги нам пощастить видати й решту літературознавчих праць П. Филиповича. Тоді це було б більш-менш повне видання його посмертної наукової спадщини. І це був би заслужений і гідний пам'ятник замученому українському поетові і вченому.

Павло Филипович народився 20 серпня (за новим календарем — 2 вересня) 1891 року в селі Кайтанівка Звенигородського повіту на Київщині, де його батько Петро Филипович був священиком. Середню освіту здобув у відомій Київській Колегії Павла Галагана, яку закінчив з золотою медаллю 1910 року. Восени того ж 1910 року вступив до Київського університету ім. св.

Володимира, спочатку на правничий, а через рік на історично-філологічний факультет, відділ слов'яно-руської філології. Закінчив університет також з найвищою нагородою — з золотою медаллю — 1915 року і був залишений при університеті як професорський стипендіат. Склавши успішно всі належні магістерські іспити, Пилипович від 1917 року до дня арешту (серпень 1935 рік) працював як поет, літературний критик, дослідник і професор університету.

Писати почав російською мовою ще в Колегії Павла Галагана, що славилась взагалі своїм суворим і вибагливим літературним вихованням. З 1910 року, під псевдонімом Павел Зорев, друкує вже свої поезії в поважних російських літературних журналах: "Вестник Европы", "Жатва", "Куранты", "Заветы". Революція 1917 року, а з нею державно-національне відродження українського народу, вирішально вплинули на свідомість молодого поета і вченого. Усвідомивши, хто він, "чиїх батьків", Павло Филипович, з самопошаною неопіфита, віддає все себе, весь свій талант українському народові. Вихований у школі російський поет Павел Зорев, перетворюється на українського поета і вченого Павла Филиповича.

А давнє слово на сторожі,
Напівзабуте слово те,
Як пишнє дерево, зростє
У дні співучі і погожі

— писав він гордо і декларативно в одній із своїх перших українських поезій. ("Не хижі заклики пожеж").

Він був далекий від партійних і політичних пристрастей своїх сучасників, але, усвідомивши себе сином поневоленого народу, революцію сприйняв як акт утвердження правди і справедливості. ("Спартак", "Київ", "Дивись, дивись..."). Вибагливий майстер слова, що вніс багато нового в ділянки ритму, строфіки, римування та поетичної синтакси українського віршу¹⁾, поет з нахилом до філософського осмислення подій, доби і людського буття ("Єдина воля володіє світом", "Мономах", "Шануй гніздо старого черногуза", "Людина і море"), він одночасно був живою людиною свого часу і глибоко вірив у творчі сили свого народу.

Я чую жаль. Мене турбує звада,
Та марний біль перемогла вірада,
Бо у минулім не кохаюсь я,

Бо не розстанусь з мрією моєю:
Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо, гордий, сильний, як земля.

Ідея нової мужньої людини, породженої українською національно-визвольною революцією, людини без колишнього інтелігентського мрійництва і квіління, проймає багато його поезій.

1) Див. про це: В. Державин. "Великий поет-мислитель", передмова до збірки: П. Филипович. "Поезії", Інститут літературознавства, Мюнхен, 1957, стор. 1923.

Ця ідея чи не найвиразніше висловлена в останній строфі поезії "Візьмеш у жменю сонного насіння":

Надії мрійні і смутнє квіління
Загублено у передранній млі,
А гострозоре, мужнє покоління
Уже ростє на молодій землі.

Отже, глибока віра в "гострозоре, мужнє покоління", віра в людину "горду, як небо, сильну, як земля" ніколи не покидала його. І одночасно з цим жила в ньому віра в молоде покоління, що йшло за ним і якому він віддавав весь свій досвід і знання. Цю проблему взаємозв'язку своєї творчості і молодого покоління він, з властивою йому щирістю, в поезії "Сонна ніч впливає у кімнати" потратував так:

Мовчки серце свій літопис пише,
Розгортає спогади-листи,
І щораз дивлюсь я спокійніше
На мету, якої не дійти.

На доробок зовсім небагатий,
Може, і недбалої руки.
Хай вони виходять працювати —
Сильні і бадьорі юнаки!
Заздрої зневаги я не знаю
І, почувши переможний спів,
Голос свій безжурно приєднаю
До нових, незнаних голосів.

Людяність, гуманізм у справжньому розумінні цього слова проймає всю його творчість. І одночасно — він естет. Але в найкращому і найшляхетнішому розумінні цього поняття. Він ніколи не замикався у вежу "чистого мистецтва". Естетику, мистецтво взагалі, а зокрема свою творчість він розглядав як духове підсоння, в якому розквітає "Людське обличчя, мудре і ясне", як "працю для всіх".

Я — робітник в майстерні власних слів,
Та всі слова я віддаю усім,
Будую душі, викликаю гнів,
Любов і волю вводжу в кожний дім.

Творці мистецтва — поети і мистці — носії і виразники правди, світла і любови "Тепер я скрізь, де світло і любов", стверджував Филипович ще 1922 року. Поетові дано бачити життя глибоко, в усій його красі і потворності. Йому належить славити красне й ганьбити потворне-негідне, звеличати людяне й таврувати дике, не-людське, надихати життям не тільки живу, а й мертву природу.

Повітря, рослини, вбди —
Вславляють усі блакить,
Усі приходять до згоди
Безмежно життя любить.

І навіть дано Орфею
Не слбва летючий дим —
Всевладну силу, щоб нею
І камінь зробив живим!

На початку 20-х років Павло Филипович разом з М. Зеровим, М. Рильським, М. Драй-Хмарою, О. Бурггардтом і до певної міри В. Домонтовичем, творить київську групу поетів, що пізніше дістала назву "неоклясиків". Велике історичне завдання поставила перед собою ця група діячів української культури: "очистити авгієві стайні української літератури" від "старосвітщини", від "повітових смаків", від "мрійників без крил, від "містечкових сіряків" та "сентиментальних кваш". За своє коротке, але вельми плідне, всебічно-творче життя ця група зробила дуже багато. Значуща доля творчої праці її належить саме Филиповичеві. Збірки поезій: "Земля і вітер" (1922), "Простір" (1925), багато перекладів з французької, російської мов, а ще більше оригінальних поезій, розкиданих по тогочасних газетах і журналах. Він одночасно був професором Київського Інституту Народної Освіти, керівником (разом з М. Зеровим) Семінару підвищеного типу при ІНО, секретарем Історично-літературного товариства при ВУАН, головою якого був акад. С. Єфремов, співробітником Постійної комісії для видання новітнього українського письменства і, нарешті, автором багатьох історико-літературних та критичних розвідок, про які мова буде пізніше.

І ось цього видатного поета і вченого, людину, що ніколи не була причетна до будь-якої політичної партії чи діяльності, одної серпневої ночі 1935 року арештовують, обвинувачують у приналежності до "терористичної організації" і, не зважаючи на відсутність будь-яких доказів про це, "засуджують" до смертної кари, замінюють її десятьма роками ув'язнення, вивозять в один з північних концентраційних таборів Радянського Союзу, а вже там, пізньої осені 1937 року, на 46 році життя, вбивають. Кажемо "вбивають", бо саме з пізньої осені 1937 року, в системі Ухто-Печорських таборів (куди потрапив із Соловецького концтабору П. Филипович) почався відомий масовий терор проти в'язнів. Під час цього терору загинуло тисячі беззахисних людей, а серед них сотні діячів української культури. Жертвою цього масового більшовицького вбивства, поза всяким сумнівом, упав і П. Филипович.

**

Як науковець Павло Филипович належав до того покоління, що свою громадську й наукову свідомість формувало в добу між двох революцій: 1905-1917 рр. То була вельми складна доба, позначена неспокоєм і активним шуканням нових шляхів і нових форм життя. Це відбилося й на літературі, зокрема на її теорії й методології. Надмірна різноманітність форм, стилів і засобів

Не змарнуємо найкращої нагоди — золоті осені. Зробім усі і все, щоб поставити "Нові дні" на тривку базу і забезпечити їм найдовший вік: організуйте збірки на пресфонд, шліть платні оголошення, знайдіть щедрих цінителів нашого журналу — добрих меценатів.

у мистецькій літературі в ту добу вимагали глибокого теоретичного пізнання і визначення цих явищ. А це, в свою чергу, вимагало відповідних засобів і центрів наукового думання. Трудність тогочасної української літературної науки полягала в тому, що її офіційно було позбавлено права нормально розвиватись у стінах університетів. Ні в одному діючому на українській землі університеті не було катедри теорії й історії української літератури. Не було офіційно жодного наукового центру, жодної наукової установи, де б безперервно і пляново розроблялась українська історико-літературна проблематика і готувались молоді наукові кадри. Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові та Українське наукове товариство у Києві, попри всі свої великі заслуги, не могли заступити університетських кафедр. І все ж таки, не зважаючи на цей стан, на систематичне переслідування й заборону української культурної і громадської праці, наша літературознавча наука, хоча й обмежена в своїх можливостях, жила і стверджувалась. Під різними легальними назвами та псевдонімами — курс вивчення "южно-руської" чи "юго-западної" літератури, "Семінар російської філології", "Історично-філологічне товариство" тощо — вона (українська літературна наука) виявляла свою живучість в основних університетах України.

У зв'язку з нашою темою на спеціальну згадку заслуговує педагогічна діяльність професора історії та теорії літератури Київського університету Володимира Перетца. У своїх лекціях з історії та методології літератури, що пізніше вийшли окремою книгою під назвою: "З лекцій по методології історії літератури", — проф. Перетц поклав перші основи нового методологічного напрямку в українському літературознавстві — естетичної формально-поетикальної методи.

"Семінар російської філології", що його заснував і ним керував проф. В. Перетц при Київському університеті, фактично став центром вивчення й публікації матеріалів і розробки тем старої української літератури. Навколо семінару проф. В. Перетц зосередив найталановитішу українську молодь. Під досвідченим керівництвом, в умовах справжньої академічної праці, ця молодь мала можливість готуватись до майбутньої наукової діяльності. Тому не випадково, що в перший рік нашої національно-державної весни — рік 1917-й — в українське літературне і наукове життя прийшла й активно розгорнула працю велика група молодих вчених — саме учнів професора В. Перетца. І. Огієнко, П. Филипович, М. Зеров, М. Драй-Хмара, В. Петров, Л. Білецький, К. Копержинський, Б. Якубський, Ол. Дорошкевич, М. Гудзій, В. Отроковський та інші — все це були учні проф. Перетца і все це імена, що в українській пореволюційній літературі й науці залишили значний і тривалий слід.

Серед цього грона молодих літераторів визначне і загально визнане місце поета і вченого посідав Павло Филипович. Його поетична діяльність розгорталась одночасно з науковою. Від 1910 року, як ми вже згадували у попередньому

розділі, П. Филипович друкував свої поезії в багатьох російських журналах (під псевдонімом Павел Зорев), 1914 року він уже закінчив свою першу велику, на 220 сторінок друку, наукову працю: "Життя і творчість Е. А. Боратиського", — російського поета Пушкінської плеяди. За цю першу наукову працю він дістав найвищу нагороду — золоту медаль і право професорського стипендія при університеті. Написати таку працю за рік чи два, та ще й студентіві, — чи ж можливо? На це потрібно три-чотири роки. Це ще раз підтверджує, що свою наукову діяльність П. Филипович починав одночасно з поетичною.

Павло Филипович від 1917 року ввійшов активно в українське літературне й наукове життя. Своїми численними працями він став одним з основників українського пореволюційного літературознавства. Українське літературознавство в перше пореволюційне десятиріччя мало ще відносну свободу щодо методів і об'єктів дослідження. Дослідники, віддаючи інколи певну данину офіційній політичній дійсності, у своїх працях не відступили від свого сумління. Вони користувалися тією методикою, яка, відповідно до обставин і об'єкта дослідження, їм видавалася найкориснішою і найефективнішою. В українській літературній науці за ті роки, як свідчить компетентний вчений, були чинними такі методи дослідження: філологічна, порівняльно-історична, формально-поетикальна (формалістична), формально-психологічна та психологічна і соціологічна (марксистська)²⁾

Павло Филипович належав до порівняльно-історичної методологічної школи дослідників. Про це він сам, у передмові до збірки своїх статей "З новітнього українського письменства", що вийшла в Києві 1929 року, писав так:

"В зібраних тут статтях я вживав переважно порівняльної методи і гадаю, що ця метода, позначена вже в нас певною традицією (праці Драгоманова, Франка, Сумцова, О. Колесси та ін.), може дати чимало корисного для сучасного українського літературознавства, зосібна подаючи матеріал для соціологічних узагальнень. Порівняльні студії поширюють також наш обрій, виводячи українське письменство з вузьких національних меж і з'єднуючи його з творчістю інших народів".

Ця самохарактеристика власної методи дослідження цілком відповідає правді й стосується не тільки збірки "З новітнього українського письменства", а й усіх його праць. Як знаємо вже, П. Филипович вийшов з естетичної формально-поетикальної школи проф. В. Перетца. Проте, як бачимо, він не став догматичним послідовником свого вчителя. Він не відкидав досягнень формалістичної школи в літературознавстві. Студії над формальними, чисто естетичними моментами твору він вважав дуже істотним. Але в своїх практичних досліджах ці моменти він використовував як допоміжні засоби. Порівняльна метода дослідження була, на його думку, глибшим і ширшим

ДО ВІДЗНАЧЕНЬ ЮВІЛЕЮ Г. С. СКОВОРОДИ

На Україні вже створено, як про це повідомило пресове відомство РАТАУ, Ювілейний республіканський комітет для відзначення нашого великого просвітителя, філософа, соціолога і поета Григорія Савича Сковороди. До складу комітету, головою якого обрано академіка І. К. Білодіда, увійшли: Б. М. Бабій, Р. В. Бабійчук, М. П. Бажан, А. П. Бездітко, М. У. Білий, М. К. Білогуров, С. К. Бойко, О. Т. Гончар, М. М. Губерський, Ю. М. Даденков, В. М. Дмитрук, С. П. Іванов, О. Є. Ільченко, І. П. Кавалерідзе, І. І. Кондilenко, В. І. Касіян, І. Л. Ле, О. Я. Лисенко, О. М. Маринич, І. Д. Назаренко, Ф. Д. Овчаренко, І. З. Орел, П. Й. Панч, Б. Є. Патон, В. М. Синельников, М. А. Сіроштан, А. Д. Скаба, М. А. Скачко, Ю. К. Смолич, М. П. Стельмах, І. П. Стогній (відповідальний секретар), В. К. Танчер, П. Т. Тронько, П. М. Федченко, В. Г. Хоткевич, В. В. Цветков, М. З. Шамота, В. І. Шинкарук, Ю. Ю. Шовкопляс, М. Є. Сиваченко.

Ювілейний комітет вже розпочав підготовку роботи, щоб відзначити ім'я Г. С. Сковороди, яке вписано золотими літерами в українську національну культуру 18-го сторіччя.

засобом пізнання природи письменства. Вона виводила нас із замкнутих національних меж, пов'язувала нашу творчість із творчістю інших народів і, в свою чергу, творила ґрунт для ширших соціологічних узагальнень.

П. Филипович своїми працями (поруч з працями М. Зерова, Ол. Дорошкевича, М. Драй-Хмари, А. Шамрая) вніс багато нового в науку про історію української літератури XIX і початку XX сторіч. У своїх шевченкознавчих студіях він чи не вперше накреслив широку і багатопроblemну програму вивчення Шевченка. Шевченкова поетика, його доба, ідейні півиви, лектура та літературне оточення, — ці питання й досі не втратили своєї актуальності. Його розробка окремих тем: "Шевченко і романтизм", "Європейські письменники в Шевченковій лектурі", "Шевченко і дегапристи" тощо ставили і відкривали нові проблеми для наукового шевченкознавства. Його ширші праці: "До історії раннього українського романтизму", "Соціальне обличчя українського читача 30-40 рр. XIX віку", "Відгуки Бюргерової "Ленори" в українській літературі", "Українська стихія в творчості Гоголя", "Український елемент в творах Лескова" та багато інших, — розсували кордони і виводили українське письменство на широкий світовий тракт.

Його розвідки про Івана Франка, Ольгу Коби-

²⁾ Кость Копержинський. Українське наукове літературознавство за останніх десять років. ВУАН, Студії з історії України науково-дослідчої катедри історії України в Києві, т. 2, ДВУ, 1929, ст. XXV.

лянську, Лесею Українку, О. Олесья, М. Коцюбинського поруч, знову ж таки, з працями М. Зерова, М. Драй-Хмари, Б. Якубського, А. Лебеда та інших, на підставі свіжих, досі не затриваних дослідниками, матеріалів, за допомогою почасти змодернізованої порівняльно-історичної методи дослідження — успішно започаткували в поревілюційні часи майже ще не опрацьовану добу найновішої історії української літератури. Його спроба вяснити всі деталі генези Франкової легенди "Смерть Каїна" навіть сьогодні, після 45 років написання цієї праці, не втратила своєї вартости. Також його глибока, багата на текстуальні зіставлення, історія сюжету роману О. Кобилянської "У неділю рано зілля копала", його цікаві роздуми про легендарну авторку пісні "Ой, не ходи, Грицю", дали поштовхи до дальших розшуків і дослідів над цією темою. І якщо вже в наш час, після сорока років від перших поревілюційних дослідів П. Филиповича, ми є свідками, що українські дослідники дійшли до багатьох нових відкриттів і щодо сюжету, і щодо авторки пісні "Ой, не ходи, Грицю"³⁾, то в генезі цих довгих, але успішних, дослідів є заслуга і П. Филиповича.

Нове про "Землю" О. Кобилянської, цікаві деталі з її літературного оточення, свіжі порівняльні й аналітичні студії над Лесею Українкою, ідейні джерела її творчих задумів, розкриття мистецьких секретів М. Коцюбинського, — все це рухало вперед тогочасну українську літературну науку. Олександр Олесь вперше у синтетичному огляді був представлений українським читачам 20-х років на тлі його доби, її ідей та тогочасного світового літературного підсоння.

Отже, саме своїм піонерським значенням, своїм багатим фактичним і документальним матеріалом, своєю скрупульозною аналізою текстів та їх порівнянням, своєю, сказати б, повчальною сум-

лінністю дослідника, — літературознавча спадщина П. Филиповича зберегла свою вартість і до наших днів.

**

Літературознавчі праці П. Филиповича сьогодні є вже бібліографічною рідкістю. Вони недоступні для ширшого загалу нашої читацької громади не тільки тут, поза межами України, але й на Україні. Видаючи цей перший збірник його праць, хочемо вірити, що він стане корисною лектурою для всіх, хто любить і шанує українську літературу та її історію. Ми сподіваємось, що цю книгу не омине ні широкий читач, ні викладач української мови та літератури, ні студент чи докторант славистичних студій при університетах, ні взагалі дослідник українського літературного процесу XIX і початку XX сторіччя. Всі вони в працях П. Филиповича знайдуть багато цікавого, корисного і повчального.

Праці, що ввійшли до цього збірника, написано, в основному, на початку двадцятих років нашого сторіччя. Мовні особливості статтів Филиповича в цьому виданні збережено, правопис виправлено відповідно до сучасних норм. Іншомовні прозові цитати, що їх П. Филипович використовував у своїх працях, подаємо в перекладі українською мовою. Ці переклади або вибрано з дотеперішніх видань, або їх зробив Дмитро Чуб.

³⁾ а. Леонід Кауфман. Легенда про пісню. "Вітчизна", Київ, 1964, ч. 10, стор. 192-196.

б. Леонід Кауфман. Ще про Марусю Чурай. "Вітчизна", Київ, 1965, ч. 9, стор. 187-190.

в. Прообраз героїні славетної драми. "Літературна Україна", Київ, 1965, ч. 100, 14 грудня, стор. 3.

3 ЮВІЛЕЙНОГО КОНЦЕРТУ МИХАЙЛА МІНСЬКОГО

Михайло Мінський — відомий наш народний співець на еміграції. 25-літній ювілей його мистецької діяльності 26-го вересня ц.р. відзначив Громадський Комітет громад і організацій Твін-Ситі — Сейнт Полу й Міннеаполісу — під патронатом відділу УККА Міннесоти.

Ювілейний бенкет відбувся в просторій залі при церкві св. Михайла в Міннеаполісі, який відкрив голова Громадського комітету Микита Лозовий і порядкування бенкетом передав В. Станиславові.

Господар представив Ювіляра та почесних гостей, видатних наших і заслужених громадян, а серед них і голів організацій та товариств.

Митроф. прот. М. Антохій промовив молитву та поблагословив традиційну вечерю. Тостмайстер підняв тост за здоров'я і дальший успіх ювіляра.

Михайло Мінський свідомо ставить перед собою велике завдання — нести рідну пісню насамперед

до своїх земляків, розсіяних по всіх закутках планети.

Маючи за собою вже долю й недолю та неабиякий досвід, він і далі ставить перед собою завдання опанувати висоти техніки співу.

На бенкеті в Міннеаполісі маестро сказав, що вже тоді, "коли було видно олімпійські верхи, коли доручали виконувати головні ролі в опері", він мав мужність зупинитись, щоб надолужити те, що йому знівечила війна і роки скитання: упертою працею над собою удосконалити свою вокальну техніку, опанувати новий репертуар. Безперечно, кілька років наполегливої праці над собою дали наслідки. У своєму слові маестро далі казав: "Співаки часто не думають, як звук треба видати з себе, — мовляв, серце допоможе... Забувають про функцію техніки співу. Співати треба правдиво, без натуги. Це легко сказати, а як заспівати правдиво? Ось

для цього треба пізнати істину співу, свою власну натуру і свій організм. Очевидно, дехто дозрівас самим співом, коли йому дано трохи більше від Бога. Але один відомий співак сказав: **ОДНОГО ЖИТТЯ ЗАМАЛО, ЩОБ НАВЧИТИСЬ І ЩОБ СПІВАТИ.**

Нехай же духові сили і неугамонний порив нашого трубадура служать ще довгі роки українському народові.

Не було організації чи церковної громади в Твін-Ситі, яка б не надіслала привіту. Багато знайомих та друзів із всіх континентів надіслали свої привіти, з яких зачитую уступ з привіту П. Гончаренка (капеля бандуристів): "Мабуть ніхто з наших мистців-солістів не віддався ввесь справі популяризації нашої української пісні так, як Ви. Мабуть ніхто з солістів капелі бандуристів ніколи Вас не перевищив. І через це в майбутній історії української культури Ваша постать займе належне місце.

Нехай же Всевишній обдаровує Вас, дорогий ювіляре, витривалістю й здоров'ям на довге майбутнє, щоб Ви мали щастя досягти того ідеалу в співі, до якого так наполегливо прагнете".

З усніми привітами на бенкеті виступали: проф. А. Грановський, проф. О. Мартиненко, митроф. прот. М. Антохій, А. Семенюк, М. Лозовий, проф. В. Пакуляк, інж. А. Гносвий, проф. М. Михалевич, М. Каркоць.

За Громадський Комітет

В. Станиславів

НА КРИЛАХ ПІСНІ

(З приводу концерту співака М. Мінського в Міннеаполісі)

Наш великий земляк Микола ГОГОЛЬ дуже любив українські пісні і 1833 року написав статтю під назвою "О малороссийских песнях" і сказав там, що пісня для України це "і поезія, і історія, і батьківська могила. Вмираючий козак лежить серед незайманої природи і збирає всі сили, щоб не вмерти, не поглянувши ще раз на своїх товаришів:

То ще добре козацька голова знала,
Що без війська козацького не вмирала"*)

Концерт співака Мінського пригадав публіці і рідну природу з лелеками, і козацьку славу Кармелюка, і столицю соняшної України ("Києве мій!").

На тлі сірого і завмираючого культурно-мистецького життя української громади обох міст — концерт М. Мінського був справжнім святом. Він відбувся 26 вересня в центрі Міннеаполісу, в гарній акустичній залі "Бентон Гол", що вміщує прибл. 450 осіб, і точно о 4-ій годині, без запізнення (просто не вірилось!). Треба сказати, що це був подвійний ювілей Мих. Мінського: 50 років з дня народження і 25-ліття діяльності і що після концерту був добрий бенкет, на якому публіка сердечню вітала його квітами. Було багато промов і привітань з різних міст Америки, Канади і Європи.

Програма була широка, цікава і свіжа. Вона включала і аріозо з опери "Кармелюк" (муз. В.

Костенка), і баладу Гната з опери "Назар Стодоля" — "Наш отаман Гамалія" (муз. К. Данкевича), і відому гуцульську пісню "Верховино", і деякі ліричні пісні, як "Огні горять", і пісні гумористично-жартівливого жанру, напр. "Цехмістер — Купер'ян" (слова І. Франка, муз. Ю. Мейтуса), "Підкручу я чорні вуса" (муз. Ю. Верменича), "Гей порадьте, добрі люди" (слова і муз. А. Гнатишина), "Ой, важу я, важу" (обробка Чижка О.).

Мінський пройшов добру вокальну школу, має голос приємного тембру і добрий на всіх регістрах, починаючи від ледве чутного піаніссимо до могутнього форте, напр. в кінці "Неаполітанської пісні" ("Вернись в Соренто"), коли він розвернувся на всю широчінь свого баритона. Слід ще додати тонке ньюансування і майстерну інтерпретацію кожної пісні. Це співак широкого діапазону, форматі Гришка і Гнатюка. Треба ще сказати, що Мінський за два роки дуже виріс. Він не лише прекрасний співак, але й добрий артист. Він цілком вільно тримається на сцені, має чуття гумору, особливо помітного в жартівливих піснях ("Підкручу я чорні вуса"), чудову міміку, інколи він грає... очима, і також має гарний невимушений сміх.

Цей концерт справив на всіх присутніх незабутнє враження. Які пісні найбільше сподобались публіці? Це були: "Огні горять", "Музика грає", "Лелеки, лелеки, лелеки, — вертайтесь назад!", "Цехмістер — Купер'ян", "Києве мій", "Верховино", "Гей, порадьте, добрі люди" і, звичайно, "Підкручу я чорні вуса".

Нам не сподобалась лише одна пісня (слова і мелодія Купчинського, музичне оформлення М. Фоменка). Це пісня з боку мелодичності дуже слабенька, та ще якесь парубоцьке ухикання — "Гей, гей уха-ха".

Були ще два добрі наддатки:

1) "Дивлюсь я на небо, тай думку гадаю", ця пісня була покладена на музику і стала відомою народною піснею. Автор цієї пісні — Михайло Петренко, поет середини 19-го століття.

2) Відомі італійська "Неаполітанська пісня". Ці дві пісні Мінський проспівав з дуже великим піднесенням.

До успіху цього концерту значною мірою спричинився чудовий акомпаніатор — піаніст Річард Згодава, знаний в американському музичному світі. Це була дружня співпраця двох майстрів.

Концерт мав величезний успіх, були заповнені майже всі місця, що для порівняння невеликої української громади було надзвичайним.

У підготовку до концерту багато праці вклав голова Громадського комітету п. М. Лозовий, за що належить висловити Микиті Абрамовичу щире українське спасибі.

На прощання хочеться подякувати артистові Мінському за дві години справжньої естетичної насолоди і побажати "кучерявому блондинові" дальших успіхів на шляху до мистецьких вершин!

Ол. Филипівич
Міннеаполіс

*) Див. статтю Павла Филипівича: "Українська стихія в творчості Гоголя".

СТЕФАНИК НА ПОЗВАХ У СУМЛІННЯ

(Фрагмент)

В кінці червня ц.р. в Сиракузах на сходинах, влаштованих ініціативною групою членів і прихильників Т-ва сприяння УВАН відбувся літературний вечір пам'яті В. Стефаніка. Доповідали д-р Ів. Подюк і Павло Маляр.

Павло Маляр говорив на тему: "Василь Стефанік на позвах у сумління" — в аспекті творчого визначення письменника. У вступі він подав давню легенду, що побутувала серед нашого народу, — про зображення на повному місяці, як брат брата настроїв на вила: менший заснув під копицею, знеможений працею, а старший хотів докласти сіна волам. Трагедія сталася Великодньої ночі, брати працювали на оранці в степу й забули про велике свято. Легенда говорить про занедбання людської сутності.

Далі доповідач поширює це аналогією до біблійного переказу:

Авель приніс Богові пожертву і сказав: це моє, — і допустився фатальної помилки, Каїн убив його. Рід людський поділився за "моє", поділився на великих і малих, на можних і знеможених. Неситість поділила його! Трагедію таких відносин конденсує до граничної виразності Шевченко, зважаючи: "Ви розбійники неситі, голодні ворони, по якому правдивому святому закону І землею всім даною і сердешним людом торгуєте..."

Хібащо Іван Вишенський, а потім Сковорода досягали такого ступеня викривання відносин, за яких наш нарід столітніми зусиллями протиставився і внутрішньому й зовнішньому рабству. Сковорода кликав українську людину бути тим, чим родила її мати, "не пити з чужих джерел", звільнитися від занедбання своєї духовної сутності і внутрішньої величі, пізнати себе й підвестися до вродженої їй людської гідності. Філософ ратує за "божеську людину", вільну від усякої залежності! Сковорода палко закликав:

"Лишися ж у природнім твоєму становищі, наскільки б не здавалось воно малим. Ліпше тобі попроситися з хоромами, ґрунтами, величавими званнями, аніж розлучитися з душевною злагодою, зробивши через упертість твою себе ворогом такого шляхетного, сильного й непереможного духа, що навіть ливанські кедрі ламає".

Народня енергія боротьби проти людської неволі, проти гноблення людини людиною конденсується в великих постатях; сказавши за Сковородою — в постатях, сповнених вродженого в них сильного й непереможного духа, що як Шевченко возвеличили отих рабів німих, на сторожі коло них поставили слово!

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

На грані титанічної боротьби з неволею історія по Бевченкові висуває Франка, його мужню послідовницю Лесю Українку, а в ряді визначних імен за ними ставить ім'я геніального Стефаніка. У творі "Серце" Стефанік скромно говорить про себе: "Іван Франко поставив мене малим наслідником своїм". Безперечно, Василь Стефанік великий посвоєму.

Рано Стефанік устійнив власну творчу манеру, знайшов властивий його прозі жанр, утвердився на несхибній дорозі ідейного прямування, що виводить його до скрайнього межування творчої наснаги, за яким палиться душа мистця в огні людської трагедії.

Промовляючи на своєму ювілеї в 1926 р., Стефанік говорив: "Кажуть, що я песиміст. Але це неправда. Я оптиміст. Я представив ваше темне життя і представив ваш настрій. І все те страшне, що є в ньому, а що так болить мене, писав я горюючи, і кров зі сльозами мішалася. Але коли я найшов у ваших душах такі слова, що можуть гриміти, як грим, і світити, як зорі, — то це оптимізм. Більше описати не можу, бо руки трясуться і кров мозок заливає. Приступити ще ближче до вас значить спалити себе".

У такому аспекті й постає тема — Стефанік на позвах у сумління, він не оскаржує себе, а скаржиться своєму сумлінню, який тяжкий його труд мистця і гірка чаша творчої посвяти, яку випити до дна прирік себе: "Боже, ти прокляв мене, бо-ось наказав з моєї душі зробити кузню і кувати в ній чистий метал людського слова і его любови. А ти, великий кровопийце, не зважаєш на то, що в тій кузні лється піт і кусні руди в ній лишуються і чорною саджею вона присідає.

Ти одно знаєш: кувати твоєму світові метал.

А я слабкий і сам.

А я душуся в червонім поломені огню.

А я не хочу винаймати своєї душі на твій крам".

І далі:

"І ти сьогодні завертаєш давню гірку чашу і кажеш пити.

Бо знаєш, що напій той хоть мене уб'є, то перед тим з моєї душі сполоче все золото, і ти кинеш его людям яко знак, що ти сотворив могутий світ духа.

Ти єї виссеш, аби показати єї богатство". (3 листа до О. Гаморак, 15 лютого 1901).

— Цю велику тему Стефаніка не охопити коротким словом, вона вимагає великого вивчення. — Закінчив свій виступ П. Маляр. — Стефанік зайняв чільне місце в українській літературі, він ніколи не помаліє в її історії, своєю творчістю зробив великий вплив на розвиток нашої літератури нових часів, підніс себе на рівень ліпших представників світової літератури.

ІЗ ЦИКЛУ "ОКТАВИ"

I

Немов вартує зорі на горі...
На скелі Назарет — Предвістя Свідок!
Вітає мов: "Ой люди добрі, звідки?
У мене тут у зір багато мрій."
І наче блиснуло обличчя зірки
В Маріїній Криниці давній... Не в добрі —
В нужді Вона і Хлопчик думи ткали.
А ми у тиші — Їхню тінь шукали.

II

Гримлять громів гармати, мов війна,
Тривожать день веселий — храм блакитний.
Летить під захист молодь голосна...
Ой, молодь! Жартів квіттю квітне,
Моїх жалів душа її не зна.
Мені ж громів погрози нагадали:
Для роздумів — орбіт життя замало.

III

Археологія сторінку пише, —
Історію землі воскреслу та сумну,
Каміння ожило. Здається, дише...
"Дім Каїафи" пробудивсь од сну,
Віки він спав у соромі і тиші,
Аж день відкрив подію голосну.
Знов пахне димом... Ох, той вічний дим!
Розвійся... Вчитель миру тут ходив.
Єрусалим, червень 1971.

ІЗ РОЗДУМІВ ХАІМА БЯЛИКА

(уривки)

Десь буде жити чоловік колись,
Щасливий він і вільний буде,
Ітима струнко, випрямивши груди, —
Той день мені лиш снівсь...
— — — — —
Він вірш мій може візьме в руки...
І душу — сутність, крик надії,
Весь крик мій довгий, невимовний,
Він не осудить. Мо', зрадивши,
Простягнуту мою потисне кріпко руку.

**

Холодна, таємнича ніч, немов те море,
Послала тіні взятъ в полон і ліс, і гори...
Я голос чую у собі, наказ я чую:
Поете, мрій! Твоя зоря горить, вартує.

**

Сховай мене під крильми,
Мов матінка, в теплі:
Зідхання там полишу,
Молитву і поклін.
Як вечір скличе тіні,
Прийми бо з співчуттям
Мій жаль: згадали юність...
Хіба ж я мав життя?
1971

ВАСИЛЬ СТЕФАНІК — 1871-1971

У травні ц.р. минуло сто років від дня народження великого українського письменника Василя Стефаніка.

З цієї нагоди друкуємо подяку Стефаніка за широке, справді всенародне вшанування його діяльності в 1927 році. І тоді були в нас праві і ліві, "непомильні" і "грішні", "максималісти" і "реалітетники", але великий Стефанік, як справжній український патріот, радо вітав їх усіх, хоч і "тяжко було їх розсаджувати" біля одного стола.

Дай, Боже, щоб і в наші дні знайшлись в Україні і поза Україною люди, які не злякались б наслідувати Василя Стефаніка.

РЕДАКЦІЯ

"ТЯЖКО ВАС РОЗСАДЖУВАТИ"...

Товаришу редакторе!

Будьте ласкаві помістити у Вашому журналі "Світ" отсю подяку:

Спершу дякую за привіт журналові "Світ" і за графіки В. Касіяна, які мене глибоко зворушили. Пані Федорцевій, Михайлові Рудницькому та іншим дякую за ювілейну прикрість. Волю Вас мати молодими, як ювілятами: багато полину є на дні ювілейної чаші. Стискаю руку моєму другові з молодих літ Станіславові Пшибишевському. Мені

"НОВІ ДНІ", листопад, 1971

ще тепер мої тусклі очі розгоряються, як Тебе нагадую.

Всім організаціям і товаришам з Радянської України: "Плугові", Григорієві Косинці, Іванові Лизанівському кажу, що стою на вуглі своєї хати і простягаю до Вас руки. Поздоровте від мене всі дужі таланти у Вас і привітайте Олену Пчілку та тіні Лесі Українки й Михайла Коцюбинського. Ви, молоді, передайте мій найнижчий поклін Михайлові Грушевському, Сергієві Єфремову і А. Кримському.

Стою ж на вуглі із любов'ю, чекаю Вас, і ноги мене не болять. Тяжко Вас розсаджувати коло великого, дубового стола у моїй хаті. Сідайте, Вячеславе Липинський, професори Стоцький і Колессо, Катре Гриневичева, Олено Кульчицька, Олено Залізнякава й ти, моя найліпша Ганю*) та не робіть мені догани, що Вас зле коло стола розмістив. Наталіє Бачинська, моя розумна приятелько, зробіть порядок.

Ех, якби я міг мрію перевести в порядок. Вітаю би я Вас усіх, як бідні люди вітають ясне сонце! Моя найближча родина служила би Вам серцем і руками.

Василь Стефанік

Русів, 7 березня 1927 р.

*) Ганя — близька знайома В. Стефаніка — Анна Данилович.

Новелі В. Стефаніка англійською мовою

До століття Василя Стефаніка відоме канадське видавництво МекКлелланд енд Стюарт видало збірку його вибраних новель п. наг. "Стон кросс" ("Кам'яний хрест"). До збірки ввійшло 32 мініатюрні твори Стефаніка в перекладі англійською мовою проф. Андрусішина і о. Йосипа Візнюка.

Прихильні рецензії на "Стон кросс" Стефаніка були в багатьох канадських періодичних виданнях. Деякі критики прийняли Стефанікову збірку не лише прихильно, а й захоплено.

У рецензії п. наг. "Новеля тижня" (Джорнал", 16 січня 1971) Дороті Бішоп пише:

"Хоч багатьом невідомий на Заході, Василь Стефанік (1871-1936) був одним з найвидатніших письменників нашого століття. Його новелі й скетчі з західньо-українського селянського життя справляють надзвичайно сильне враження... Емоційно наснажені картини, в яких зображені щоденні справи, конфлікти і нужденність сільського життя впливають на багатьох канадців так, як і розповіді з моєї власної шотландсько-англійсько-ірландської традиції.

Але сила Стефанікового літературного таланту, сконцентрована на вузькому матеріалі, як і образи російських новель Чехова, робить українських селян частиною й моєї власної традиції".

Джон Паркін, цитуючи уривок зі Стефанікової "Марії", запитує:

"Толстой?

Міг би бути, але цей автор стоїть ближче до

свого предмету, ніж Толстой, так ніби все це він сам пережив або бачив з кінематичною виразністю в холодному, сильному світлі... В основному Стефанік — поет, який вирішив писати прозою. Він є майстром імпресіонізму, частина краси й нюансів якого мусить згубитись навіть у найкращому перекладі...

Таке видання — це літературний межовий стовп. Надто довго цього майстра українського літературного імпресіонізму не показували західнім читачам. Стефанік не створив багато — його життя склалось занадто несприятливо, що перешкодило йому написати довший твір — але й те, що він залишив, заслуговує багато більше уваги, ніж виявлено досі.

На його батьківщині твори його терплять від російських обмежень через те, що в них (творах) є український патріотичний тон.

Любителі коротких оповідань повинні бути вдячні всім, хто спільними силами спромігся дати читачам Заходу вибрані твори цього українського майстра."

Добрий читач, який прислав нам витинки з рецензією Джона Паркіна, на жаль, не зазначив, з якого англомовного журналу він її взяв, а в нас немає можливості зайнятись розшуками.

Такі рецензії на Стефанікову книжку англійською мовою нехай послужать доброю спонуккою, щоб ця книжка стала обов'язковою лектурою для всіх українців, які розмовляють англійською мовою.

М. ДАЛЬ.

НАЙНОВІШІ ВИДАННЯ

Гривняк Юрій. Проф. д-р Іван Пулюй — винахідник проміння "Х". Нарис про життя і діяльність великого українського вченого і дослідника. Праця ілюстрована унікальними фотознімками. Лондон, Союз Українців у Великобританії, 1971, 11 стор. (Монографія).

Автор присвячує цю монографію 125-річчю з дня народження Івана Пулюя. Іван Пулюй народився 2. 2. 1845 р. в невеличкому містечку Грималові, Скалатського повіту, тепер Тернопільської області. 1856 р. вступив до клясичної гімназії в Тернополі. Він був дуже добрим учнем, але одного не міг подолати, а саме — акценту в німецькій мові, що стало йому перешкодою на все життя. Тернопіль у той час був під австрійською владою і німецька мова була обов'язковою мовою в школах. Для батьків-селян найбільшою мрією було, щоб їхній син став священиком. Закінчивши гімназію, Пулюй вступив на теологічний факультет Віденського університету. Найцікавішими для нього були виклади з філософії. Згодом він почав відвідувати лекції з фізики, математики. Теологічний факультет Пулюй закінчив з відзначенням, але священиком не став. Хоч батьки у відповідь на синовий лист, в якому він заявив їм що священиком не буде, погрожували зректись його як сина, але він таки записався на лекції фізики і математики. Життя його тепер стало

дуже тяжке, бо і вчитися треба було, і заробити на харчі, приміщення, одяг.

1870 р., коли П. Куліш заходився перекласти українською мовою Святе Письмо, він шукав людини, яка володіє гебрейською і грецькою мовами, а коли довідався, що ними володіє Пулюй і що він теолог, негайно прибув до Відня і тут обидва вони взялися за переклад Біблії. Історія цієї Біблії широко відома. Опісля, захоплені перекладом і його успіхом, почали працювати над дальшими перекладами, якими захопилися і Іван Нечуй-Левицький, і М. Лисенко. Автор наводить листування Лисенка з І. Пулюєм.

1873 р. Пулюй закінчив віденський університет. За підтримкою друзів з Києва Пулюй пробує стати викладачем Київського університету. Але царська влада на перебування Пулюя в Києві не погодилася. Пулюй починає працювати у фізичній лабораторії Віденського університету, а висліди їх публікує у "Віснику", де друкувалися вісті з засідань Царської Академії Наук у Відні. Того ж таки 1873 р., коли Військово-морська академія у Фіюмі (нині Рієка, Югославія) звернулася до Відня з проханням післати їм асистента для катедри фізики, математики й механіки, — післали І. Пулюя. Пулюй прожив два роки в Фіюмі, але його цікавила електромеханіка, хоч тоді електрика була ще в пелюшках.

1875 р. І. Пулюй опинився в Німеччині, у Страсбурзі. Тут він почав вивчати в університеті електромеханіку.

Так почалися наново студії, праця дослідника в лабораторіях. Тут проф. Кундт скоро помітив здібності молодого дослідника і запропонував йому місце асистента із скорою габілітацією на доцента. Але Пулюй мріє працювати в Києві чи у Львові і клопоче про виїзд до рідного краю. Щоб поладити різні формальності, він їде знова до Відня. Тут нострифікував докторат, здобувтий у Страсбурзі і габілітувався на приват-доцента на фізико-математичній кафедрі. Щоб мати доступ до лабораторій, Пулюй став асистентом фізичного кабінету. Всі ці посади були майже безплатні і Пулюй мусив шукати заробітку, працювати в різних фірмах, які виготовляли електричні лампи.

1870 р. вийшла його науково-популярна розвідка з астрономії "Нерухомі зірки і планети". Десь 1872 р. написав українською мовою перший підручник геометрії. Мав намір видати підручник фізики українською мовою, але не знайшов видавництва, яке б цей підручник видало. Щойно в 90-х роках XIX ст. видав українською мовою "Безпечна станція телефонів", який розбудив велике зацікавлення технікою серед української молоді. Пулюй далі мріяв писати фахові книжки українською мовою, але не знаходив видавців для них.

У телефонній індустрії має заслугу і Іван Пулюй. Він винайшов телефонну станцію з охороною від сильних електричних струмів. Пулюй починає посилати свої праці до Австрійської Академії Наук і вона вміщує їх у своїх бюлетенях та часописах.

Усі Пулюєві праці, яких було понад 50 і які він публікував від 1875 р., мали дуже близький зв'язок із його науковими дослідженнями й винаходами. За них Пулюй отримав не одну високу нагороду. Пулюй був одним із перших дослідників продовження тривалості світіння електричної лампи. Він же працював над конструкцією приладу для визначення механічного еквіваленту тепла. Цей прилад експонувався 1878 р. на міжнародній виставці в Парижі. Пулюй отримав за цей винахід високу нагороду — срібну медаль. А в ті часи кожна держава, яка брала участь у виставці, могла мати тільки одну медаль. У той

час експериментував Пулюй загадкове на той час випромінювання урану. Пулюй довів, що уранове сьйво не має нічого спільного з випромінюванням сонця, а є власною еманациєю урану. Для фізики дуже велике значення мають Пулюєві праці: "Про тертя газів, які утворюються з пари" та "Вияснення явищ у повітряно-порожній лампі". У 1881 р. Пулюй знову одержав на міжнародній виставці в Парижі срібну медаль за винахід і конструкцію вакуумної лампи, яка до історії техніки увійшла як Пулюєва трубка. Наступним винаходом була переносна охоронна лампа, яка була опатентована в 1881 р. і яку довгий час уживали гірники в шахтах. Крім того Пулюй систематично досліджував холодне світло (так він його називав), відомого тепер під назвою неоновомого. Дуже важливою дослідницькою працею Пулюя було "Проникання незвидимих променів "X" із трубок назовні". Юрій Гривнюк описує весь перебіг дослідження променів "X" і твердить, що Пулюй був винахідником променів "X" і попередником Рентгена, описує його перебування в Празі та консультації у проф. Горбачевського. Між іншим, згадується, що "Пулюєва трубка" є власністю товариства "Conservatoire National des Arts et Metiers Paris", а деякі Пулюєві трубки й лампи знаходяться у Віденському Технічному Музеї.

1884 р. австрійське міністерство освіти і культури призначило Пулюя керівником фізичної кафедри Німецької Політехніки в Празі. У той час він одружився в Відні. Це подружжя має 15 дітей, з яких залишилося живими шестеро: Наталка — дружина композитора Василя Бачвинського, померла у Львові 1952 р. Ольга Пулюй-Вальнер живе у Відні. Маруся Пулюй — живе у Лінці. Павло, доктор медицини, живе у Свянах біля Турнова. Юрій, доктор технічних наук, живе в Мюнхені. Олександр, інженер технічних наук, живе у Лінці.

1888-1889 Пулюй був ректором, а 1902 р. деканом фізичного факультету в Празі.

По приїзді до Праги Пулюя іменували головним радником у розвоєві електротехніки на Чехію та Моравію. Він особисто об'їздив усю Чехію, щоб переконатися в можливостях будівництва електростанцій. Так він став будівничим електричної мережі в Чехії. У Празі він прожив 30 років. Тут він був головою Української Громади в Празі. На жаль, як рідне місто Грималі забуло свого земляка, так і Прага не багато про нього знає. Але забули про нього і його земляки — українці. Появилось тільки кілька невеликих спогадів. Але треба підкреслити, що 50-у річницю смерті проф. Івана Пулюя просто грандіозно відсвяткувало австрійське радіомовлення, яке 15-го січня 1968 року вислало кількагодинну (від 14.00 до 17.30) реляцію-діалог, що її опрацював проф. Вільгельм Форманн. Автор дуже широко описав життя й діяльність проф. Пулюя, проголосив його найбільшим ученим і дослідником другої половини XIX ст. й початку XX ст. тодішньої Австро-Угорщини.

Д. СІЯК

ПЕРША УКРАЇНЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD.

and

SERVICE STATION

24-годинна, солідна і шкора обслуга
чищення і направа "форнесів" безплатно.

945 Bloor Street W. — Toronto, Ontario

Office: 536-3551 — Nights: 762-9494

ПЕРШОДЖЕРЕЛО У ВИВЧЕНІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

(“Літопис самовидця”, вид-во “Наукова думка”, Київ, 1971)

Серед численних літописів, спогадів, щоденників та мемуарів, що відбивають історичні події 17-18 століть, ще за царських часів побачили світ лише деякі з них. До важливіших, які стали основним джерельним матеріалом з нашого минулого, стали козацько-старшинські літописи Самовидця, Граб'янки, С. Величка та велика праця “Історія Русів”. Автори цих творів, учасники або свідки тих подій, використавши тогочасні щоденники, універсали, розповіді учасників, польські хроніки, грамоти — подали багато фактів з історії сусідніх країн. Але через несприятливі обставини — поневолення та утиски царської цензури — друком вони з'явилися лише в середині минулого століття.

Одною з найцікавіших пам'яток тих часів є “Літопис Самовидця”, що вперше був надрукований у Москві 1846-го року, головним чином, дякуючи видатному українському патріоту — проф. Московського університету історикові О. Бодянському. Цей рукопис, як і багато інших, ходив тоді по руках, навіть без прізвища автора, в шістьох списках. Письменник Пантелеймон Куліш, знайшовши один з тих списків, передав О. Бодянському, який доповнив його трьома іншими списками, що охоплювали інші роки, і надрукував у московських “Чтениях”. Пізніше, у 1878 році Орест Левицький, використавши ще два списки, опрацював і надрукував “Літопис Самовидця” окремим виданням у Київській археологічній комісії.

Отже, теперішнє видання побачило світ через 115 років від надрукування його в Москві і на 54-у році по революції. Воно має 204 стор., надруковане 30-тис. тиражем і охоплює в основному добу Хмельницького, зокрема від 1648, і аж до 1702 року. До літопису додано дві передмови — одна написана від спеціальної редакційної колегії, а друга від кандидата історичних наук Я. І. Дзири. Особливу увагу привертає до себе ця друга передмова — Я. Дзири, який з глибоким знанням історії України аналізує як історію появи цього твору, так і перебіг самих подій. Я. Дзира також подав ґрунтовний огляд численних статей, рецензій та відгуків про цей рідкісний твір. Як бачимо, цій праці Самовидця дали високу оцінку відомі історики, філософи та письменники, як Т. Шевченко, І. Франко, О. Боплянський, М. Максимович, М. Костомаров, І. Крип'якевич, О. Левицький, Д. Багалій, Д. Яворницький, М. Возняк та інші. Більшість дослідників вважають, що автором цього твору, якому П. Куліш дав назву “Літопис Самовидця”, був Ро-

ман Ракушка-Романовський, визначний діяч 17-го століття, що брав участь у різних дипломатичних місіях, досяг ранги полковника, а пізніше був генеральним підскарбієм, священником і протопопом.

Та кілька слів про самий зміст твору. Тож причину початку визвольної війни 1648-го року, яку очолив Богдан Хмельницький, автор літопису вбачає в переслідуванні православної віри та в соціальному й національному гнобленні від поляків, які ставились до українського люду як до бидла, а козаків принижували різними роботами, чого досі козаки не зазнавали. А місцева польська шляхта навіть привласнювала платню, яку призначив польський уряд для реєстрових козаків (30 карб. на рік). Більше того, сотників, яких досі вибирали вільними голосами козаки, почали призначати місцеві польські пани. Зловживала своєю владою часто і козацька старшина.

Протягом 24-х років нашої історії, що їх відобразив автор літопису, бачимо безконечні війни проти турків і татар, проти поляків і москалів. Увесь час Україну шарпали і рвали на шматки як хижі сусіди, так і внутрішня незгода. Якщо правобережний гетьман Петро Дорошенко брав до спілки у боротьбі турків і татар, то гетьман Брюховецький тримав зв'язок з Москвою. Запоріжжя іноді було проти тих і тих, а тримало зв'язки з Польщею. Отже увесь час точилась боротьба, в якій гинуло безліч війська і цивільного населення. Тим часом московські царі спритно використовували те становище: з допомогою воевод, які глибше залазили на українські землі після Переяславського договору, подарунками й чинами задобрювали тих, хто їх підтримував, і жорстоко карали противників. Але скарги на свавілля воевод та московського війська навіть від Брюховецького лишались без відповіді.

У 1668-му році, за порадою Дорошенка, гетьман Брюховецький скликав у Гадячі з полковниками, суддями та старшиною раду, на якій ухвалили порвати з Москвою, а воевод з їх військом повідсилати. Повернувшись до своїх полкових міст, розгнівані московськими кривдами козаки почали по-своєму здійснювати ухвали наради: “...почали задор чинити з воеводами и на масляниці всюди почали ся бити з москвою и воевод побрали”... “подужавши Москву, пообдирали, а уних позабивали... Також и в Прилуці, Миргороді, Батурині воевод побрали, а людей при них будучих (тобто військо та обслугу) погубили, а сосницького, новгородського и стародубовського подоставши в замках приступами, запорозькіе козаки з мещанами усіх побили”. Це так виглядала атмосфера на Україні після Переяславського договору, про який літописець і не згадує.

Крім описів безлічі щорічних воєн, у літописі

Чи може бути кращий Різдвяний подарунок — за передплату “Нових днів” Вашому приятелю?

знаходимо багато описів інших подій. Наприклад, 1666 року був перепис населення. 1667 р. січовики перехопили ханського посла, який, маючи великі гроші, їхав з царським "стольником" до Криму, і побили їх, а гроші забрали.

Великої шкоди завдавала внутрішня незгода і доноси до царя. На скарги Брюховецького, царська влада позасилала на Сибір та в інші місця не одного гетьмана: і Дорошенка, і Сомка, і Многогрішного, Васюту та багатьох полковників.

Цікаво також, як часом приватні справи впливали на дії гетьмана Дорошенка. Погромивши московське військо на чолі з князем Ромодановським, що облягало козаків біля Котельви, Дорошенко не докінчив виганяти московських воявод та їхнє військо, бо "з двора зайшло непотішное, же жона оному скочила через плот з молодшим", і Дорошенко, наказавши старшині провадити далі війну, повернувся до Чигирина.

У розділі під 1680-м роком Самовидець записує, що 15-го грудня уночі на небі з'явилась комета, і з вогняної зірки вогняний стовп на півнеба, і це тривало три дні. "Того ж року, августа 9-го, перед світом, земля тряслася з понеділка на вівторок". А в 1686-му році літописець записує, що "...червяки чорніє, а зростом як гусениця... зілля бардзо шкодили... И так стадами ходили по дорозі и в город, в брами, и из города стадами ишли на огороди, не боячись дожчов". А 1687 року був "новообранний гетьман Іван Мазепа", до якого літописець, як і до Сомка, ставиться прихильно. Але плямує Дорошенка за спілку з турками, а Золотаренка за доноси Москві.

Згадує Самовидець аж двічі про велику сарану.

1668-го року сарана в одній місцевості така була, що "усе войско укрила". А 1690-го року була така сила сарани, що від смороду коні хорили і здихали "и всякое бидло бо з травою и саранчу пожирали, же и мясо їх смерділо саранчею, — и кури и гуси".

В іншому місці літописець пише, як 1691-го року польське військо вирушило назустріч "венгерському" і мало таку пошесть на коней, що всі подохли, і військо з кінного зробилося пішим. Навіть карети та вози із скарбом везли назад до Польщі волами.

Цікаве й те, що слово *Україна* в літописі згадано понад 70 разів, не менше вжито і слово *український*. Підсумовуючи цей огляд, варто згадати, що "*Літопис Самовидця*" мав великий вплив на подальшу історіографію України, на праці багатьох істориків та письменників. Впливи "*Літопису Самовидця*" відбилися і на світогляді та творах Тараса Шевченка, який, як сам свідчить, "*напам'ять знав*", а коли перечитував, то "*оживала його душа*". Як джерело історичних подій та зразки тодішньої мови літопис використовували Іван Франко, Нечуй-Левицький, М. Старицький, Леся Українка, Зінаїда Тулуб, О. Довженко та інші.

Треба сказати, що в-во "Наукова думка" зробило добре діло, випустивши цей першоджерельний твір. Хотілося б, щоб у цьому видавництві з'явилися й літописи Граб'янки, Величка та особливо цінна праця "Історія Русів", а також багато інших історичних документальних творів, що ще лежать у рукописах.

Дм. ЧУБ

Олена НЕСІНА

НАУКА В 1970: ПРОГРЕС І ТРУДНОЦІ

Доктор С. Госкінс, один із провідних редакторів журналу "Американ Саснтист", у своїй статті "Адвенс енд Челленджис ін Саєнс ін 1970", уміщеній у журналі "Американ Саснтист" за травень-червень 1971 р., пише, що революційні зміни в нашій уяві про всесвіт, про нашу планету та життя на ній у багатьох викликає почуття відірваності, катастрофічного відриву від усього, що було в минулому, а часом загрозливої розумної ізолюваності.

Ще є люди, які вірять — заявляє Госкінс — у науку як в найпотужніший двигун у розвитку людського мислення і людського духу. Але інші вважають, що наука дає людству філософію безнадійності.

На світанку цивілізації астрономія, наприклад, існувала поряд із астрологією та примітивними релігіями. Революційні ідеї і їх поширення в Греції можна простежити по тому, як їх сприймав грецький філософ Платон (427-347 до н. е.). Спершу він думав, що боги їздять по небу на яскравих колісницях. Пізніше він задумувався

над формою Землі — сферична вона чи плоска, був певен, що вона не рухалась і була центром всесвіту. Нарешті він переконався, що Земля сферична, а ще пізніше довідався, що вона обертається навколо своєї осі або рухається по орбіті. А під кінець, як писав історик Плутарх, Платон — уже в старому віці — шкодував, що він уважав Землю центром всесвіту, "бо центральне і найблагодорніше місце мусить бути відведене для чогось достойнішого" (Д. Бергаміні, "Юніверс").

Близько двох тисяч років пізніше польський астроном Ніколай Копернік заявив, що Сонце, а не Земля є центром планетарних орбіт. Мартін Лютер назвав його за це дурнем, а його теорії нестерпними і антибіблійними. Але в 1609 р. Галілей винайшов телескоп і побачив на небі систему Коперніка. Закони Кеплера, праці Галілея і закон всесвітнього тяжіння Ньютона остаточно пояснили і оформили соняшну систему Коперніка.

Після смерті Ньютона його вчення тріумфувало в усьому світі, але нові дослідження і від-

криття, особливо ті, що були пов'язані з природою світла, спричинились до появи нової ери в науці. Протягом 20-30 років на початку цього століття праці Планка, Айнштейна, Бора, Шредингера, Гейзенберга, Дірака та інших привели до перегляду клясичної формули Ньютона; його рівняння, що вважались абсолютно точними, виявились тільки приблизними.

Д-р Госкінс зазначає також, що темпи і засяги наукового прогресу за останні дві декади витворюють видимість розриву між досвідом і інтелектом. Лише десяток років тому відкрили квазізіркове джерело радіохвиль. Нині термін *квасор* відомий усім, це подібне до зірки тіло, якщо дивитись на нього через оптичний телескоп, атак як випромінює більше енергії з радіочастотами, ніж найпотужніші, дотепер відомі галаксії (сукупність мільярдів зірок). А три роки тому Кембріджський університет відкрив нову категорію зірок — *пульсари*. Сигнали від них приходили з такою фантастичною регулярністю, що деякі вчені на початку вважали їх за діло далеких цивілізацій. Тепер відомо, що це нейтронні зірки, які утворилися в наслідок вибухів в інших зірках.

Зовсім недавно учені довідались, що основні принципи генетичних кодів — однакові для всіх живих істот, від бактерій до рослин, риб, тварин і нарешті людини. Ще десять років тому людство вважало історію людини на Землі не довшою за один мільйон років, а сьогодні вже відомо, що людиноподібні істоти були розселені по Старому світу до 15 мільйонів років тому. Не цілих десять років тому ми нарешті встановили ясну картину про структуру земної поверхні.

Доктор Госкінс пише, що особливо гостре відчуття розриву в багатьох людей витворилось тоді, коли десять років тому ми опанували простір між нами і Місяцем, сконтактувавшись із нашим сателітом. До цього часу багато людей думало, що на Місяці є якісь форми життя, а тепер, побувавши на Місяці, ми не без вагання схилиємось до думки, що в усій соняшній системі життя є лише на найменшій плянети — на Землі.

Одним із важливих завдань нашого часу є, на думку Госкінса, розв'язати ілюзії розриву, швидких і катастрофічних змін, яким сприяли наукові тріумфи останньої декади. Він на приклад показує, що цей гострий розрив є мітом, бо насправді в науці існує послідовність, нерозривність, зв'язок із минулим, сучасним і майбутнім. Тріумфальні відкриття і досягнення в космосі чи в книзі Ч. Дарвіна про походження видів не були революцією людської думки в ізоляції і без прецедента.

Сьогоднішні дослідження над квазарами будуть продовжуватись завтра, бо питання про основну природу їх ще не вирішене. Пульсари також іще мають багато таємниць. Важливі дослідження в молекулярній біології не є ізольовані, а пов'язані з минулим і майбутнім. Минулий рік був кульмінаційним пунктом на довгому шляху наукових дослідів у напрямі вивчення структури і функцій Д.Н.А. Пішло 17 років на плянування і дослідження, щоб зібрати лабораторним способом ген із син-

тетичних складових частин. В Оксфордському університеті вивчили до кінця конфігурацію молекули інсуліну — першого протеїнового гормону. Ці дані встановлено семирічними дослідженнями, які базувались на подібних дослідженнях, проведених ще в 1935 р. У наступній декаді ця праця допоможе зрозуміти діабет і дати важливий вклад у медицину.

Кілька років тому в Японії учені злили — при допомозі віруса — клітин цілком різних організмів. Найдраматичнішим було злиття клітин миші з клітинами тканин людини — з допомогою віруса саркоти. Такі клітини — "гібриди" мали в собі комплект хромозомів обох організмів. Ділячись, клітина виділяла бажані хромосоми людини. Це уможливило вивчення особливостей людських хромозомів, а також ролі самого віруса. Такі ж спроби злиття рослинних клітин робляться тепер у Ноттінгемському університеті. Ці дослідження доведуть до винайдення способів гібридизації таких сільсько-господарських культур, як ячмінь, овес, кукурудза та ін.

Питання про те, як постали молекули, з яких розвинулися живі істоти і рослини, дедалі стає яснішим. Деякі молекули, включно з молекулами води, амонію, формальдегіду та іншими, можуть бути критично пов'язаними з походженням життя. Ці речовини під дією електричної чи радіоенергії та відповідного каталізатора дають реакцію, наслідки якої мають високу пропорцію молекул, що є важливими складниками сучасного органічного світу і самого життя. Є підстави припускати, що перші ознаки життя з'явилися тоді, коли наша плянета була ще молодшою — можливо 3-4 мільярди років тому. Але остаточна відповідь на питання, як же виникло життя на Землі, належить майбутньому.

Інтерес до еволюції нашої галактики і біології посилюється постійними відкриттями молекулярних видів за допомогою радіоастрономії в космосі. Знайдено в космосі такі молекули, як амоніак, формальдегід, сліди молекулярного водню та ін.

Припускають, що протягом сімдесятих років буде до кінця вивчений механізм і функції нервів та мозку. Уже два покоління працюють над цим питанням, хоч досі ще не знали цілком певних шляхів до розв'язки і не мали потрібних знань для дослідів. Тепер уже маємо електричний телескоп, ефективніші барвники для дослідів над типологією нервової сітки, досконаліші мікроелектроди для детальнішої аналізи особливостей нервових імпульсів, достосування комп'ютерської техніки до аналізу групи сигналів від нервово-мускульних комплексів тварин.

Доктор Гаскінс вважає, що в історії не було ще таких інтенсивних наукових дослідів, які матимуть місце в Америці і в усьому світі протягом цієї декади — сімдесятих років.

ЧИ ВИ ВЖЕ НАДІСЛАЛИ ПОЖЕРТВУ НА ПРЕСФОНД СВОГО ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"?

РОЗМОВА ЧИТАЧА З АВТОРОМ

(“Чотири сонця” Д. Гуменної)

Більшість ваших оповідань у збірці “Чотири сонця” я прочитав і то з приємністю. Я звернув увагу на Вашу образну мову і думаю, що автор чимало мусить намозолитися, щоб до такої мови дійти. У Вас справді гарна українська мова. Як Ви до такої мови доходите? Чи вона у Вас пливе так, як моя прозова мова? Коли думаєте, що це Ваша таємниця, то не відповідайте на це питання.

Читав два рази оповідання “Чотири сонця” і не второпав. Очевидно, що корова заслужила собі на гімн у людстві. Але я дещо інакше до таких речей підходжу. Я бажав би, щоб автор так глибоко зайшов у цю справу, щоб з цього вийшов міт. Інший міт я бажав би доглянути про гуцулів. Що вони горді, це для життя замало. От дивіться, що роблять жиди. Вони послуговуються також гордістю де се потрібне. Але сила їх достосовуватися до оточення дозволила їм видержати тисячоліття. Отже є сила більша за гордість.

Д-р Б. В.

**

Оце нарешті скінчив читати збірку “Чотири сонця”. Таку важливу й сумну річ швидко читати не можна. Критикувати не беруся, скажу тільки, що дуже й дуже сподобалося. Познайомився нарешті з Вашими давнішими писаннями.

В. Ю.

**

Читаючи Вашу книжку, у мене вражіння часу, тобто пов'язаного з ним сприймання явищ. Нинішнє покоління, хоч має те саме в основі, — любов, характер добрий чи злий, і проти себе нові злі обставини і над усім маніфест гуманності або його протилежність — є заразом таке інше у себепроекції світовідчуванню. Тому що Ви відтворюєте пов'язаний з Вами відтинок часу — мені шкода, що Ви його не ухоплюєте докладніше. Маю на увазі таку докладність, таку глибоку щирість (а яку тугу має нинішня людина за неприкрашеною щирістю!) — якою могла б бути власна біографія мистця. Саме те, що людину найбільш зберігає для себе самої, персональне, може мати дорожчійну вартість першоматеріалу.

Дуже мені цікаво, чи збираєте своє життя у автобіографічний твір, щоб подарувати нам його відкрито-ширий аспект, як документ дсби?

Я. Г.

**

...Особливо дякую за Гуцульщину, я ж також там була, тільки з другого боку, з Чехо-Словаччини.

З. Є.

**

...Тому, що я сам гуцул, я прочитав “Гуцульський Париж” з насолодою...

Б. Р.

**

Подобалась мені Ваша книжка, щось у роді Стефаникової, но коли в Стефаника переважає краса, то у Вас трагізм людського життя, трагізм людини. Найсильніше вражіння на мене зробила історія “Сосна чекає чуда”.

І. І.

**

Книжка мені дуже подобалася, люблю філософічні думки. Без читання не можу бути ні одного дня...

З. М.

**

Ще не встиг перечитати. Перечитав лише декотрі оповідання. “Сосна чекає чуда”, “Кімната з примусом” та “Дівоча честь”. Це лише так, щоб ознайомитися з стилем Ваших оповідань.

З попередніх книжок, що я прочитав, вже знаю Вашу особистість у писанні і мені подобається та окремість чи як би сказати... Цього мало в кого з письменників я зустрічав. Головне те, що у Вас в більшості друге “я” цебто внутрішнє, невидиме, орудує.

Ось, наприклад, в “Дівочій честі”. І Софійка, і Любка, і Максим, і Юрко, коли зустрічалися біля вмираючої Любки, віднайшли своє справжнє “я”. Отой добрий Дух, що подарований від самого Творця Бога, ожив у них і вони перестали шукати провини в іншого, а кожен каявся у своєму проступкові, у своєму гріхові. Ось оце й є оте справжнє “я”, яким повинні жити всі люди.

К. Ф.

**

Вчитуюсь. Спомини власних пригод, терпіння, радощів і смутку, — хвилию плинуть, як читаєш “Абстрактну вправу” та ін. Учителював кілька літ, доки міг... В холоді-голоді... А оте поле рідне і червоні маки... м'який оксамит зеленого шпоришу... волошки сокірки й ромашки... Пригадую, рвав-цілував їх... Букетик ніс додому. І теж! Молоду вчительку полями “проводив додому” верстов двадцять... Чисті серця ми обоє. Давня казка... Як воно в житті людей повторюється! “Влитись в сонячний ранок” — дар Божий душі нашій тривожній, голодній вічного... Дякую, дякую!

Д-р К.-І. І.

**

...Відразу перечитала перше оповідання, яке я дуже добре знаю ще з Німеччини. Це одне з найкращих у тебе. В кількох скупих словах висловлено так багато. Мене завжди огортав великий сум за бабу. І оте її пасмо, що висмикнулося з-під очіпка, найкраще за всі слова

свідчить яка баба одинока і які думки її огортають. То правда — потрібно чуда, а чуда не буває.

М. Є.

**

Широ вдячний Вам за Ваші "Чотири сонця". Коли мені десь доводиться говорити про Вас — я завжди називаю Вас моєю улюбленою письменницею. Але коли б мене хтось запитав про мистецьке оформлення Ваших книжок "самою авторкою", я б широко сказав, що воно не мистецьке. Ну, от хоче гнівайтесь, а хоче — ні, а я прямисінько так би сказав та ж і кажу!) і Вам самій. А може я так мало розуміюся в квазі-модерно-розкучерявленому самоавторському мистецтві оформлювання книжок, що мені ще щось на старості треба достудіювати? А Ви знаєте що? Добре було б, коли б Ви залишили Ваш орнамент, а назву книжки та ім'я авторки друковано було відповідними до розміру Вашого напису якимись гарними друкарськими черенками. От спробуйте! Ще раз прошу не гніватися... Цю ругі!

П. О.

**

Книжка цікава, гарно оформлена. Найбільш подобались мені оповідання "Дівоча честь" і "Поклонник зорі мудрих". Мазунчик у тих часах думав, що місяць буденний, але коли б він жив сьогодні, то може б ним захопився, як наші астронавти. Вертаючи до Мазунчика — він чудово зрозумів, що "двоногі все перевернули догори ногами, неволю звать свободою... Лихом, сльозами й горем кують майбутню долю і не коряться душею білому святові Вифлеємської звізди і хоч все минеться, то зоря мудрих ніколи не минеться"

І хочеться ще й ще раз читати ті золоті думки. Як шкода, що хтось не переклав цієї новелі на англійську мову і не розіслав тим клапатим, бородатим і бридким демонстраторам, які стоять по стороні Ганою і Москви. Як добре було б, якби хоч одного з них в день великого білого свята везли на заслання, може б тоді ті всі "голуби миру" зневірилися в "гаслах брехливої дівки революції"...

Тож ще раз дякую Вам, дорога пані Докіє, за цю книжку...

С. І.

**

...Як завжди, я книжку проковтнула. Згадала мої студентські роки (1929-33). Було все холод-голод, але молодість все те поборювала

С. М.

**

...Нащо Ви нарядили свою книжку в таку обкладинку? Колір та абстрактні лінії її так різнять від Ваших попередніх книжок...

С. Я.

**

Ми прочитали з захопленням оповідання про

Гуцульщину, звідки походимо. Теж — "Сосна чекає чуда" для мене лишиться незабутнім.

Т. Я.

**

Читається багато легше й цікавіше, ніж "Золотий плуг".

Ч. М.

**

Прочитала. Дуже гарні короткі оповідання й новелі.

Ви — не абиякий знавець людських душ і характерів. Дуже тонкі спостереження... Цілий час мені хочеться думати, чи хоч крихітка усього цього пережитого властиве авторці?

У Ваших оповіданнях можна брати зразки для любовних листів. Шкода, що я застара на таке.

У. Г.

**

Сердечно дякую за книжку "Чотири сонця", у яку Ви включили оповідання й новелі, друковані в журналах у різному періоді часу. І за це, що Ви зібрали й упорядкували ті свої короткі оповідання, взяті з життя, такі правдиві під оглядом психологічним, цікаві, в яких акція розвивається так живо, а кожне слово — то жемчуг нашої рідної мови, — належить Вам щира подяка від читачів. Бо густо-часто так хочеться почитати — але трішки, небагато — то тоді якраз бери в руки "Чотири сонця" Докії Гуменної — там знайдеш усе. І почитати, що тобі любе, і якраз стільки, скільки хочеш — небагато, трішки, щоби перенестися думками в інший світ чи пережити те, що пережив герой новелі — будь то він людина, будь то звірина — і прислухатися, що тоді діялося в природі.

Або таке правдиве, усе актуальне твердження: "Як тяжко дістається людству поступ, а диви, як легко сколопнути це тонкокорє наше-рування культури й цивілізації. Як легко людина повертається до первісного ступня. Скільки того дикуна сидить у людині".

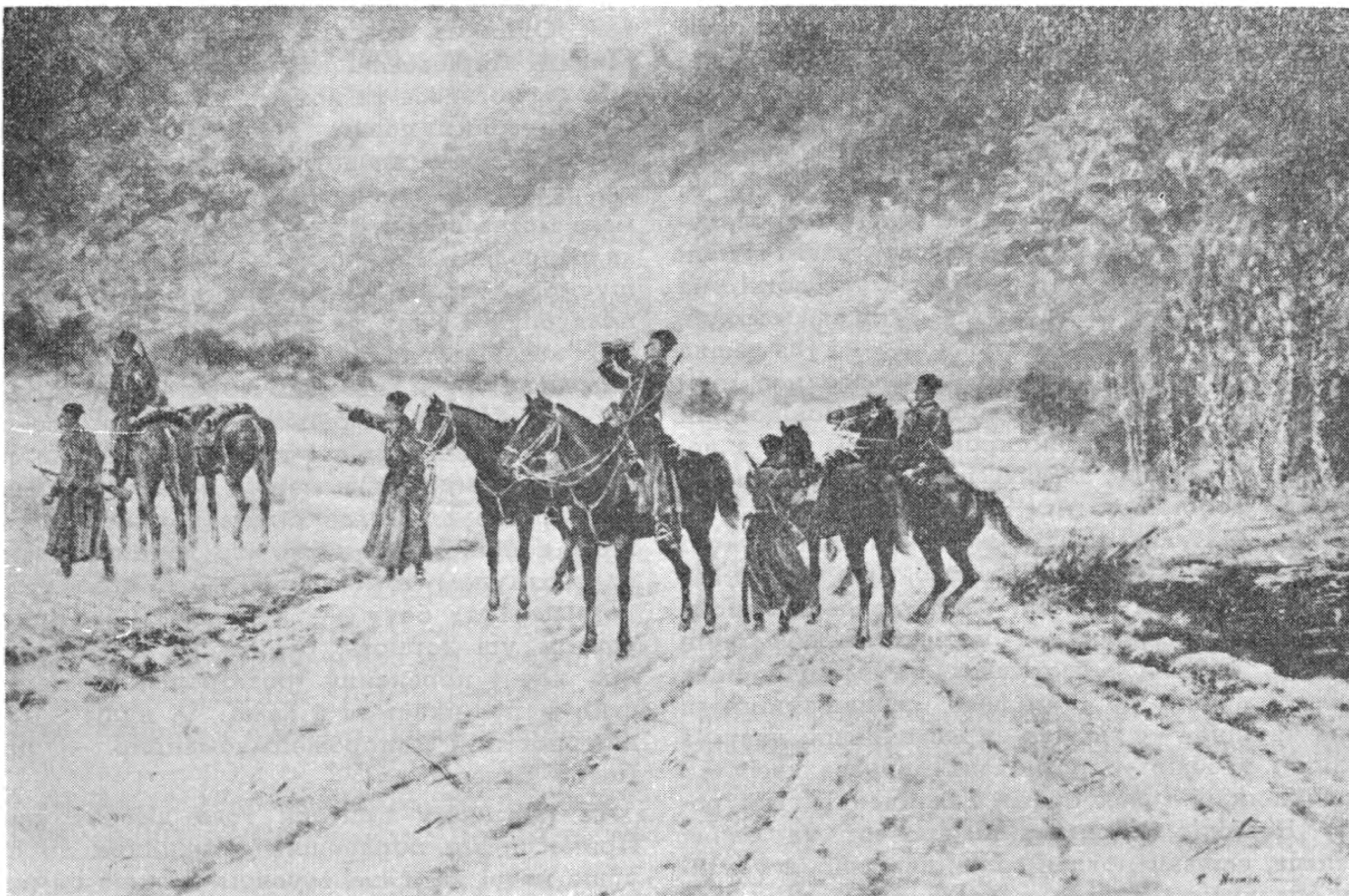
Подібні речі змістом — лише одягнені в іншу форму слів, висказали деякі філософи відносно ркси людської.

Звичайно, я всі Ваші речі читала у журналах давніше, бо деякі пригадувала, але як я дістала книжку, тоді точно простудіювала і прочитала кожне оповідання й новелю і зараз з перспективи часу, крім прекрасної живої мови, подивляю у Вас тонке відчуття і переживання психе — людської і усього живого в природі. Посідаєте на цьому відтинку неперевершеної прецизності.

Для мене пережиття Махи, яка плакала за своєю дитиною-телятком, було таке плястичне, що я її не лише відчувала, але бачила, як з

У П'ЯДЕСЯТРІЧЧЯ ПЕРШОГО ЗИМОВОГО ПОХОДУ

(Спогади учасника-чорношличника про світлої пам'яті командира Першого кінного чорних запорожців полку полковника Петра Дяченка)

Розвідка кінного ім. Костя Гордієнка полку в околиці Тального на Уманщині. Грудень 1919 року.
Зимовий Похід Армії УНР. 6. 12. 1919 — 6. 5. 1920.

Малюнок (олія 55 x 35 цалів) учасника Зимового походу, Лицаря Ордена Залізного Хреста,
хор. Армії УНР Ф. Грінченка.

Емблемою-відзнакою Першого кінного чорних запорожців полку був чорний прапор, на ньому череп смерти із двома перехресними кістками під черепом. На списках кіннотчиків — чорні прапорці. Ця відзнака символу смерти була і на шапках-мазепинках із чорними шликами. Девізою полку було: "Перемога або смерть". Носієм цього кредо був насамперед наш командир — полковник Петро Дяченко. Козацтво без застережень у цьому його наслідувало. Поява чорношличників перед ворогом сіяла переполох і втечу, а кого досягала козацька шабля чи спис — востаннє бачив череп смерти. Не було пардону ворогам, як не чекав пардону чорношличник. Про це добре знали як червоні, так і білі вороги. Поява чорних списів, що сіяли жах у лавах ворожих, удесятеро скріплювала

її великих-лагідних очей капали сльози. Або Мазунчик-філософ. Усе те таке правдиве і актуальне, власне, як Вифлеємська зізда, котра ніколи не старіється.

"Українські вісті", Німеччина

сили наших знеможених частин — і перемога у великій більшості випадків була за нами.

Не знаю, як і відколи так повелось, що ми, чорношличники, кликали свого полковника, Петра Дяченка, батьком — не тільки ми, молодики, але й багато старших за нього козаків. Він же мав тоді років 27-28. Ні крихітки суворости, лагідний голос, а в поведінці щира довірливість і безпосередність. А коли ж була потреба, він міг дати відчутти свою тверду руку командира.

Постать полковника Петра Дяченка поєднується в моїй пам'яті з історичним нашим героєм, а саме: з кошовим Іваном Сірком із "Савур Могили", — коли то полк. П. Дяченко виїздив на коні на котрусь із херсонських могил, вдивляючись у степ, як також і з незабутньої атаки в бою за Вознесенське. Діялось це раннім ранком весняного квітневого дня 1920 р. Він лежав хворий на тиф у критому фургоні. Командування полком перебрав пор. Броже. Нас обстрілювали червоні з гармат і кулеметів з двох бронепотягів залізничного шляху під м. Вознесенське. Лавою із сильним кулеметним вогнем наступала школа червоних старшин у силі

250 бійців. Наша піхота, з браку набоїв, мовчить — залягла, чекаючи ворога, щоб кинутись в атаку на багнети. За кілька днів перед тим кіннота віддала всі набой піхоті, залишаючи собі по 5-3 штуки (як казали, для себе), але вони були вистріляні у сутичці з ворогом напередодні. Наш бойовий очайдух Петро Первухин ходить між кіннотниками, благає хоч по парі патронів до кулемета. Він учора вистріляв усі — залігши у скирті соломи, підпустив ворожу лаву на приціл і ростріляв її. Його слізне благання: "Хлопці, дайте! Дайте хоч по одному! Я їх, сучих синів — у могилу! А то мій кулемет — "стерва", як нема набоїв, не стріляє!" Дві сотні чорношличників повів був пор. Броже в атаку, та мусив повернутись під сильним вогнем з бронепотягів та кулеметного вогню заляглої лави школи червоних старшин. Один козак третьої сотні, на прізвище (здається) Бандура — співак, сміхун, улюбленець полку, тяжко поранений — куля засіла в черепі над лобом... Із жалю до нього нас проїняло нестямною жагою відплатити. Повідомили про це все хворому командирові... І ось він, з допомогою двох козаків, злазить із воза й каже пода-ти коня... З допомогою тих же козаків сідає... і не маючи сили витягти шаблю, мовчки підніс руку і чвалом подався вперед... Козацтво, мов вихор, за ним. У цей час наш гармаш решткою двох набоїв, але влучним пострілом — унешкідливлює один бронепотяг, другий — подався за закрут. Лава червоних старшин не стамилась, як наша кіннота — наче шугіки — влетіла, проскочивши лаву, з середини і з боків — розпочала криваве весілля... Наймолодший із трьох братів Галайденків, мій ровесник, Нестор, оббризканий кров'ю, на запит побратимів, скільки поклав голів, скромно, з усміхненим обличчям дівчини відповідає: "А хто його знає... Числив до 18, а далі надокучило!" Цією очайдушиною атакою Чорних Запорожців на чолі з їхнім командиром відкрилась дорога до Вознесенського. Свідками нашої перемоги — переказати своїм — залишилось поле, укрите, наче віддати належне, снопами, відділом школи червоних старшин. Живим із них ніхто не лишився. Треба їм признати, що боронились вони завзято. Потім козаки на руках принесли й поклали хворого командира на віз спочивати й видужувати... Відтоді він чомусь поєднується у моїй візії із кошовим Сірком.

Коли ж дивлюся на картину М. Івасюка "Богун під Берестечком", перед моїми очима постає майже тотожна картина бою під Бурштином... Тоді був тяжко поранений наш командир полк. П. Дяченко. Я був між тими, що виносили його пораненого із поля бою. Атака була через торфовище і сіножаті, порізані ровами для спливу води. За цією рівниною проти нас за яких кілометр-півтора панічно відступає ворог. У ровах вздовж дороги кулеметним та гарматним вогнем червоні прикривають свій відступ. Полк Чорних Запорожців фланговою атакою має завдання перейняти тих, що відступають, не дати можливості втекти ворожому обозові, повному зброї та іншого військового майна, якого нам дошкільно бракує. Наш командир полку із піднятою шаблею, не оглядаючись, мчить на своєму бистроногому коні. Його кінь легко бере перешкоди через рови. Не всі коні нашої кінноти брали

перешкоди, тому мала кількість козаків, яких коні були треновані, змогли поспішати за своїм полковником. Ворог від нас уже яких пів кілометра, панічно тікає і посилено відстрілюється. А полковник П. Дяченко сам уже мчить на ворога... Раптом бачимо — він упав з коня... Кінь з розгону далі гальопує в сторону ворога. Дехто з нас, чи коні були найпруджіші, доскочили до свого полковника... Один із козаків, здається, Варв'янський чи Микита Кириєвський, соловейко полку з профілем Гоголя, погнався за конем і на віддалі сотні метрів від червоних ловить коня... Ворожі кулеметники. мабуть, бачачи наше замішання, перестали стріляти, рятуючись утечею... Одна ж серія їхнього кулемета могла зробити з нас купу трупів, бо ми були, як на долоні. Нас, козаків, було може з вісім, спішуємось, беремо командира на руки і виносимо з поля бою, я веду за поводи вільних коней спішених козаків... Недалеко від пагорбка, за яким ми змогли б бути невидні ворогам, падає з гуком вороже гарматне стрільно — на який метер-два від самої середини нашої групи. Я, ведучи коней за поводи, був декілька метрів позаду... Курява й дим закрили перед моїми очима групу з командиром. Моїх коней і мене обсичало грудками землі. Серце тьохнуло... думаю: оце — по всьому... Пилюка розсвітається: бачу — всі лежать... Підходжу — раптом усі встають, беруть на руки командира... Він, хоч і поранений (розторощення стегнової кості), — посміхається й каже: "А дулі!"... Таким був цей новітній запорожець-командир — полковник Петро Дяченко.

Та на цьому пригоди того дня не скінчилися. Принесли ми пораненого командира до першої з краю нової хати під зеленою бляхою і поклали під грушею, що росла проти хати. Один з козаків в ногах біля командира, розправляє покриття, решта відійшли мовчки й сіли на призьбі під хатою, чекаючи на санітарний фургон. Аж ось козак, що лишився з раненим полковником, кличе нас поможти перенести його в тінь від груші. Ми пересуємо його в тінь і відходимо на старе місце під хатою. Раптом чуємо завивання в наш бік ворожої гранати. Кожний відчув, що стрільно впаде десь близько — або за нами, або перед нами. Так, граната вривається під корінь груші... Мить жаского чекання... Груша затріпотіла якомсь смертельно... Але хвилина-друга минає — довга як вічність... вибуху немає. Граната не вибухла. Лише при корені стовбура завиривав жмут землі та трісок деревини. Граната не вибухла — за якихось пів метра від голови нашого командира. Лише землею і трісками притрусило обличчя. Майже в тому місці, де недавно лежала голова полковника П. Дяченка, — ямка і розприсла свіжа земля... Ми кинулись до нього...

— Бачите, хлопці, — каже він: ворог стріляє, та Бог кулі носить... Видно, Богові потрібний ще живий козак на його рідній землі.

Над'їхала санітарка... Ми обережно поклали його на фургон. В усіх блищали в очах слези. Він, блідий, обвів нас очима... і ми почули: "Хлопці, будьте козаками!" Санітарка рушила до шпиталю в сторону Станіславова.

ДОРОГІ ЧИТАЧІ-ПЕРЕДПЛАТНИКИ, ДРУЗИ І ПРИХИЛЬНИКИ "НОВИХ ДНІВ"

Ми з Вами врятували і далі втримуємо наш журнал "Нові дні". Усі страхи і небезпеки щодо долі журналу — уже за нами. Ніхто з нас на видаванні журналу нічого не заробив, але й з торбами по світу не пішов — ні працівники редакції та адміністрації чи співробітники-автори, ні читачі-жертводавці та меценати. Єдиною втіхою і винагородою для нас усіх є те, що журнал маємо.

Та живе про живе й думає: і нам настала пора подумати, щоб журнал став більший розміром і багатший змістом — мав ще більше добрих статей і вслякого іншого цінного та цікавого матеріалу, що можуть забезпечити нам лише зацікавлені наші добрі автори, дописувачі. Крайня пора, отже, подумати бодай про мінімальну винагороду основному складові творців журналу, щоб редакція мала змогу і моральне право замовляти авторам статті та інший матеріал до друку. Хто не рухається вперед і не підноситься вгору, той зсувається назад і скочується на дно. Чи сміємо ми після досягнутого спочити на лаврах? Чи даєте ви нам санкції не думати про живе, не думати про експансію, не пориватись уперед і вгору? (Чи пам'ятаєте слова: Уперед, хто не хоче копати?).

Якщо не даєте таких санкцій, то дозвольте промовити до вашої свідомості: прийміть на-

ше рішення, що місяці ЖОВТЕНЬ-ЛИСТОПАД-ГРУДЕНЬ цього року оголошуються місяцями "Нових днів" — на те, щоб, з наступного року почавши, ми на реальній основі могли рухатися вперед, угору, розвивати експансію, а не задрімали і не приготували тим кеминуче завмирання нашого діла.

Тож зробімо все, щоб подвоїти кількість передплатників — це ж зовсім не великий труд кожному з нас приєднати до нашого гурту хоч по одному ще новому передплатникові.

Нехай з-поміж нас виявиться більше жертводавців на розбудову журналу, а зокрема й таких меценатів, як Ольга Мурій (500 дол.) та Іван Ваць (1.500 дол.). Пам'ятаймо, що якби не Іван Ваць та не Ольга Мурій, ми з вами могли б сісти маком — і тим вельми втішили б своїх вороженьків, а себе покрили б незавидною славою.

Не чекаючи нашого нагадування чи формального доручення, сприййте нашої адміністрації придбати якомога більше платних оголошень від наших і не наших фірм, яких ніде ж не бракує — треба тільки мати на те добру волю і трішечки зусиль.

Сьогодні, зараз (а не завтра чи потім) — нумо до діла! Собі ж поможімо так, щоб аж лихо сміялось! Візьмемось — вивезем. Понадіємось один на одного — поставимо під сумнів і те, що маємо. До діла ж!

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ

"Оргія" на сцені — силами студентів

Драматичний гурток, що складається із студентської молоді і яким керує пані Катерина Бранка-Кривуцька, нещодавно вчетверте виставив на сцені Українсько-Американського Клубу в Гемтремку (Детройт) драматичну поему Лесі Українки "Оргія". З цією ж п'єсою гурток виступав протягом цього року і поза Детройтом — раз у Клівленді, а раз у Віндзорі (Канада), а в самому Детройті 10-го жовтня була ця вистава повторена.

Скептики, мабуть, уже суплять брови і готові сказати: "Оргію" і силами аматорів зі студентів? Це неможливо! — А ось і можливо: досвідчений педагог і ветеран української сцени (ще з часів "Березоля" за Леся Курбаса) пані К. Бранка-Кривуцька з неабияким успіхом поставила "Оргію" на звичайнісінькій сцені і таки самими силами аматорів, дібраних із кращих ентузіастів — детройтських студентів вищих і середніх навчальних закладів. Попрацювала вона з молоддю доброго пів року, наполегливо, терпеливо, з любов'ю до діла. Її любов до благородного діла передавалась і її учням та збуджувала ентузіазм і пробуджувала природні нахили хлопців і дівчат до сценічного мистецтва, а її знання діла і досвід уможливили справжній тріумф. Заохочена своїм успіхом і відчуттям морального задоволення молодь її драмгур-

тка тепер і чути не хоче про припинення праці на сцені. А на тлі детройтської доларової ідилії — це щось недалеко від чуда.

Перед початком вистави із вступним словом про Лесю Українку (сторіччя ж її цього року) і про п'єсу "Оргія" кожного разу виступає студентка Оксана Балтарович — з особливою грацією, говорить карбованим стилем, змістовно і гідно, глибоко прочулено. Просто чудово! Такий вступ витворює відразу цілком поважну атмосферу в залі, публіка переймається респектом до колективу виконавців — починає дивитись і слухати виставу не з батьківською поблажливістю, а цілком поважно.

Головні ролі виконували: Тарас Лончина — Антея, Христина Никифоряк — Нерісу. Роль свою провів Тарас із належним чуттям міри, добре розумів образ Антея, зумів не перегравати (це найбільша небезпека для початківців на сцені), утримувався від жестів, розрахованих на зовнішній ефект, — і цілком добре доніс до глядача нелегкий образ Антея. Хотілось би, щоб Тарас почував себе на сцені ще вільніше, був іще більше певний себе (дані ж до того він має!) і менше скупився жєстами, де вони потрібні, та орудував виразніше мимікою.

Неріса - Христина — ніби й народилася для цієї ролі: досягала, можна сказати, цілковитого перетворення — входила з головою в свою роль, грала її так натурально, що глядач також забував про гру, а сприймав дійство за справжню дійсність. Христина всіма своїми даними — виглядом, поведінкою, емоціями, пластичними рухами (це чи не балетна школа їй дала) — як же надається саме

К. Бранка-Кривуцька у ролі Герміони, матері Антея

до цієї ролі, щоб виконати її з належним ефектом. Від початку до кінця вона грала, як то кажуть, з чуттям, толком і витримкою.

У другій частині п'єси помітно виділявся невимушеністю в мові й рухах (поведінці) Володимир Козар — у ролі Мецената. Його грою був значно доповнений ансамбль добрих виконавців. А сильний Володимирів голос із приємним мелодійним тембром пошавлював і скрашував дійство, долав акустичний дефект театральної залі. Його вдала і ефективна гра прикривала не цілком вправних його деяких партнерів, а інших підбадьорювала і підтягала. Без гри Володимира сцена якраз оргії могла б просто не вдатись або пройти без бажаного ефекту.

Рольо Евфрозіни, Антесвої сестри, добре грала Ада Мушинська — уміла себе тримати на сцені, голос її звучав натурально, упевнено, гра була жвава, невимушена, справляла добре і присмне враження.

Олег Тустанівський виконав рольо Хілона, Антесвого ученика, відповідно до свого завдання і ситуації в п'єсі — достатньо імітував ніяковість, за-

пинався, говорячи з Антеєм, хоч і така роль не вимагає бути монотонним, дарма що вона (роля) майже епізодична.

Герміону, матір Антея, довелося грати самій пані К. Кривуцькій, але можливості для гри в цій ролі такі обмежені, що можна тільки співчувати кожному, кому припадає ця роль. Роль пані Кривуцької в цій виставі — мистецький керівник, з цією роллю вона так упоралась, що їй би варто було дати щонайменше дві повних нагороди, коли б нагороди за успіхи цієї вистави справді видавалися. Зуміла вона підібрати виконавців до основних ролей, спромоглася змусити їх, а успіхом вистави не тільки втішити батьків, сини і дочки яких брали участь у виставі, а й дати їм (батькам) разом із рештою глядачів побачити справді добру виставу, — таку добру, що багатьом це було несподіванкою і дивом, що і в Детройті щось таке можливе та що "зіпсута" сучасна молодь може бути й не зіпсутюю та захопитися чимось дуже добрим — потрапивши до добрих рук.

Успіхові і ефектові вистави допомогли: добрим музичним оформленням д-р Б. Кушнір, оформлення декорації — за проєктом пані К. Кривуцької — Л. Пришляк та А. Дигдало, вкладом праці хореограф М. Макар, гримуванням М. Ярош, добром і допасуванням костюмів Дуб, Колодницька, Мухній, Бойчук, дбанням про світло й звук Б. Федорович, а зокрема і особливо — адміністрація хоругу "Трембіта" організаційними та іншими заходами. Усім без винятку учасникам вистави разом і кожному зокрема можна тільки дякувати за таку добру і шляхетну працю та побажати й надалі ще більших успіхів, а іншим українським осередкам в Америці можемо порадити, щоб наслідували добрий приклад молодих ентузіастів Детройту на чолі з пані К. Бранкою-Кривуцькою.

Д. К.

Я. СОКІЛ

КИЇВ

Височить в красі природній
Впершись у блакитну вись,
Київ-красень, Київ гордий,
Славний нині і колись.

Води Дніпра омивають
Береги його круті,
Про красу його співають,
Про нові його путі.

Руйнували та палили.
(Тьміла чорна пелена),
Зайди німці й посполити
І совєтська сарана.

Скільки ж зайд вже плюндрувало
Цю столицю — зелен гай,
Стільки ж їх і пропадало.
Незлічимо... не питай!

Як чатар стоїть і нині.
Творить славу Україні
Володимир із хрестом,
У столиці над Дніпром.

І. ПИШКАЛО

КОСИГІН У КАНАДІ

17 жовтня ц.р. прибув до Канади голова уряду СРСР О. М. Косигін, а разом з ним Г. Д. Джавахішвілі — голова ради міністрів Грузинської РСР, Т. Б. Глушенко — міністер корабельного будівництва, С. П. Козирев — заступник міністра закордонних справ, М. І. Мисник — заст. голови комітету державного плянування, Б. Мірошніченко — посол СРСР до Канади, Н. М. Лупо — голова другого Європейського відділення міністерства закордонних справ, Б. Т. Бацанов — шеф канцелярії Косигіна, генерал-лейт. В. П. Самодуров — з державного комітету охорони з чималим числом КГБістів, Людмила Гвішіяні — дочка Косигіна та з два десятки радянських журналістів.

Прем'єр-міністер Трудо з своєю дружиною і членами канадського уряду зустріли Косигіна на військовому аеропорті в Оттаві. Косигін вийшов з літака "Ілюшин 62" не передніми, а задніми дверима. Зустріч відбулася за всіма правилами дипломатичного протоколу.

Під час 8-денного перебування Косигіна в Канаді Трудо і Косигін розглянули низку питань, а саме: розвитку Півночі, торгівлі, культурного і наукового характеру тощо. Крім того, 20 жовтня відбулася пресконференція, на якій Косигін відповідав на питання журналістів.

Із повідомлень у пресі довідуємося, що Косигін заперечив багато закидів, з якими виступали

журналісти. Про жидівське питання в СРСР Косигін заявив, що це є "штучне твориво" за кордоном та й, мовляв, СРСР "не збирається поповнювати армію Ізраїлю людьми, які державі дорого обійшлися, щоб їх вивчити". Більше того, подав статистичні дані, що в СРСР жиди становлять 8% працівників науки, 10 — літератури і преси; 8 — мистецтва, 6 — медицини. "Не таке вже велике число тих жидів, — говорив він, — які хочуть виїхати до Ізраїля"... — А потім він додав ще й такі цифри: в 1965 р. жидів виїхало з СРСР 700 осіб; 1966 — 1.613; 1967 — 1,109; 1968 — 0; 1969 — 2.100; 1970 — 0; 1971 (до вересня місяця) — 4.500, а від 1945 і до 1964 — 4.667.

Не з меншим зусиллям Косигін старався вибілити й українське питання в СРСР. Він вдався до кущів і жалюгідної статистики про радянську "рівноправність". Показник цифр звівся до "п'яти маршалів" і хвалився тим, що українці займають посади заступників міністрів СРСР... Повторив він і загально відоме твердження Москви, що втручання радянської армії у внутрішні справи Чехо-Словаччини та Угорщини відбулося за бажанням тих же народів. А от коли прем'єр-міністер Канади порушив справу тих родин, яких рідні мали б уже жити в Канаді, Косигін не знайшов, що відповісти і невиразно обіцяв приспішити цю справу. Мова між ними була про той список (500-700 осіб), який канадський уряд вислав до Москви після того, як Трудо повернувся з СРСР. Трудо порушив і справу заарештованих і засуджених українських радянських культурних діячів, зокрема Валентина Мороза (Боже, а там же в "радянських" тюрмах перебувають довгі роки українські страдниць — жінки, як, наприклад, Катерина Зарицька, Дарія Гусяк і Марія Пальчик, яких слід би було вже давно звільнити!). Косигін заявив, що він про це нічого не знає і що саме ім'я Мороза йому невідоме. Він пообіцяв поцікавитись і цим питанням.

Під час перебування Косигіна в Оттаві у парламенті відбувалися дебати, в яких Дж. Діфенбейкер порушив питання Канадського консульства в Києві. Він запитав міністра закордонних справ Канади Шарпа, чи "відбулася розмова між Косигіном і Трудо про обмін консулами між Канадою і українською республікою".

Від самого початку приїзду Косигіна до Канади і до самого його виїзду з Канади відбувалися масові демонстрації. А після фізичного нападу на Косигіна, що трапився на другий день після його приїзду, число персональної охорони канадської поліції і радянського МГБ значно зросло.

Не зважаючи на масові демонстрації жидів.

FRED JEWELLERS & REPAIRS

ВЕЛИКИЙ ВИБІР ТОВАРІВ:

• ГОДИННИКИ

(Аккутрон, Булова, Zenit, Сертіна і родоня)

• ПЕРСТЕНИ

• ХРЕСТИКИ,

• ДІЯМАНТИ

• РАДІО і

• МАШИНИ до шиття

— Обслуга солідна і гарантована —

Власник Ф. Куц

1463 DUNDAS ST. W.

TORONTO, ONT.

українців, чехів, мадярів, словаків, поляків, балтійських народів тощо, Косигін відвідав п'ять міст Канади.

Домагання демонстрантів були такі: СРСР не сміє обмежувати людських прав, гарантованих чартером ООН, зретиися брежневської доктрини, припинити випробування ядерної зброї, зменшувати вклад до Варшавського пакту, припинити ширення ненависти в радянських школах і т. ін.

І ще одне: у числі тих, що супроводжували російського вельможу до Канади, не було чомусь голови ради міністрів УРСР — Щербицького. Адаже ж це він разом з Косигіном супроводив канадського прем'єр-міністра Трудо по СРСР.

Цікаво пригадати й те, що коли приїздив М. Хрущов до США одинадцять років тому і навіть садив черевиком по столі в ООН, він вільніше подорожував по Америці: бож Хрущов був за дальшу лібералізацію в СРСР, а його наступники — навпаки, чим і викликають таке обурення та неприязнь до себе.

ЦВІСТИ ТОБІ, КАНАДО!

Прем'єр-міністр П'єр Трудо заявив у канадському парламенті в жовтні ц.р., що федеральний уряд буде не лише сприяти вільному розвитку культур етнічних груп, але й асигнуватиме великі суми на цю ціль. Це не тільки усуне — говорив він — "дискримінаційний спосіб мислення та культурну заздрість", але й "сприятливе творчим зустрічам і співпраці між усіма канадськими групами в інтересах національної єдності".

Нав'язуючи нову політику уряду до рекомендацій "Четвертої книги звіту Королівської комісії про двомовність і двокультурність", в якій порушується питання інших етнічних груп, прем'єр-міністр заявив, що федеральний уряд готовий "у принципі прийняти всі рекомендації" і зробить усе, щоб разом із провінціальними та міськими властями зробити доповнення до внесених Комісією 16 пропозицій.

Заяву прем'єр-міністра підтримали всі три опозиційні партії. Правда, дехто з опозиційних депутатів висловив думку, що було б доцільно, якби Трудо додав до своєї заяви і провізоричну суму коштів, що їх уряд готовий видати.

Хоч згадані рекомендації не задовольняють повністю потреб етнічних груп у Канаді, все ж таки нова політика федерального уряду подає надію для розвитку багатокультурності і багатомовності в Канаді.

З давніх-давен селяни Індії запахом гірчиці відлякують гадюк, намазуючи нею пороги. В Англії синтезовано порошок із надзвичайно різким запахом гірчиці. Такий бар'єр не долає жодна гадюка.

За останні роки близько 300 видів диких птахів переселилися у міста Європи. В Лондоні живуть сови і циглі, в Празі журавлі і горлиці, з Копенгагені спокійно почувують себе гагари і кракви, у Варшаві пурпурові чаплі і качки.

БЕЗ КІНЦЯ

(Закінчення зі стор. 5-ої)

замаскував так гарно місце, що нікому й на думку не спаде, що тут робиться підкіп.

З того почалося моє замкнуте життя.

Вже я сливе не виходив надвір, і мене мої товариші не бачили кілька днів і звичайно міркували, що я примирився з думкою спокійного чекання дня суду і через те так засумував наодинці.

Але деякі з них, не звертаючи уваги на цілковиту заборону — після одкриття отої записки — яких-будь зносин чи навіть передавання ласощів мені, все ж щовечора приносили мені то какао, то шинки, то булки, але щоб не накликати на них біди, я не подавав виду про бажання якихось потреб. Власті ж мої, певно, також цілком заспокоїлися.

А я в той час, коротаючи день од обіду до вечора, то в проходці з кутка в куток хати, то німою розмовою з своїм єдиним товаришем смирененькою мишкою, з 10-ї години вечора і до 2-ї ночі продовжував усе глибше й глибше свою діру.

У такій одноманітній роботі минуло щось днів з п'ять, доки одного вечора я не підкопався цілком під зруб стіни. Але тут трапилась велика несподіванка. Я гадав, що середній в домі зруб лежить на змішаній цеглі з камінням і землею але тут я натикнувся на міцний камінний фундамент. Тут уже копаниною нічого не вдієш, треба буде розбивати зціпленій цемент, треба бити залізом... А хіба ж це можливо, коли за крок ліворуч, через стіну, на північ біля вікна стоїть вартовий. І викриє намір моєї втечі. А тут хоч би видно було, щоб бачити, де є добрі щілини між фундаментом... Усе доводиться робити помацки. Та й тут не без фортуни. Якось за два дні нудної роботи, обмотаний хусткою, щоб не дзвонив, залізний прут зробив своє діло, і цементовий скіп був порушений. У цю ніч я вибрав щось із три, завбільшки в двійну цеглину, сірих каменюки. Одніши це каміння в піч і знову вибравши з десяток нових цеглин і заклавши ними видовбану прогалину, я з легкою душею почав зарівнювати й замасковувати місце підкопу.

Тепер уже мені не забирало дві години часу одно зарівнювання, а після тижневої практики ця частина роботи виконувалася досить швидко і цілком добре.

На другу ніч мені довелося працювати весь час біля величезного сірого каменя, який був придавлений зрубом, що, здавалося, коли його вдасться вивернути, то й частина зрубу спуститься в землю.

Дві ночі куйовдився я біля нього, доки нарешті напередодні втечі пощастило його зрушити з місця. Щастю моему не було границь. Особливо, коли я трохи відхилив його, і моя рука просунулася на той бік, під зруб... Та ще, коли я помацав рукою на тім боці підкопу, то зрозумів, що поза підвалиною, під коморою є льох. Рука моя намацала обмазану цементом внизу стіну, та

коли пальці мої порушили засохлу цементову щекатурку, то вона з гуркотом посипалася до низу.

Спершу я трохи налякався за той шум, бо міг же почути вартовий, але скрізь було тихо, і лише мірні кроки вартового біля вікна порушували північну тишу.

Притуливши знову до зруба камінь, я почав замасковувати місце.

Разом з неописаною радістю, я почував величезну втому всього тіла і поспішав швидше скінчити, щоб заснути останній раз тут, в оцій сумній кімнаті-тюрмі.

Мов убитий, спав я до самого ранку...

До того часу сливе ніколи нічого не снилося, але перед світом чомусь мені приснилося, що там десь за дверима ляскотять ланцюгами. Що то несуть для мене оті кайдани, про які між іншим згадав у час візити до мене полковник П-кий. А брязк отих кайданів все наближався і наближався. Мені уявлялось, що він розбуджував мене од сну, і я в противність намагався заснути. Та дарма. Я вже дійсно не спав і почував за дверима брязкіт кайданів, як мені здалося в той час.

Я уявив, що мій підкіп одкритий. Може отим гуркотом, що порушив я цемент у льоху. А може після отої записки за мною слідкували, підслухуючи через стіну, жандарми. І коли так, то неможливо, щоб вони не чули руху за роботою серед тиші ночі. А може й через верх, на даху, слухав якийсь шпик моєї роботи... Цілі ряди всяких можливостей пролітали в моєму мозку вихром.

А тим часом — уже забряжчали дрібно ключі, заторохтів замок біля моїх дверей і рипнув засув.

"Ну, пропало все", — з одчасем і невимовним болем душі і серця майнуло в мені.

І я, не знаючи сам для чого, вкрився з головою і затаїв дух.

Чую, відчинилися двері, з брязкотом ланцюгів

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

ВИПРАВИТИ:

1) У "Н. Д." ч. 258-259 (липень-серпень 1971 р.), стор. 31, рядок 9 згори: взяти в дужки **Ів. Тобілевич**, бож Карпенко-Карий і Ів. Тобілевич — це та сама особа (при корегуванні тексту якось цього не помітили).

2) У тому ж числі "Н. Д.", стор. 16, права колонка, 15 рядок знизу: після слів **Ортега** і **Гассет** має бути **наже** (не кажуть), бо й тут це два імени тієї самої особи.

3) У тому ж числі "Н. Д.", стор. 4, ліва колонка, рядок 21: має бути **композитор Леонтович** (не Стеценко).

4) У статті Ю. Перхоровича на стор. 24, ліва колонка, 17-ий рядок згори ("Н. Д." ч. 261) має бути: **Україна, українець, український...**

Усіх шановних читачів просимо таки виправляти це все, не шукаючи винуватих.

вийшло кілька людей і... пішли через кімнату, почував, до того місця, де я робив підкіп.

Пішли дивитися місце підкопу, за часинку дзенькнув замок у дверях у камері і за яку хвилину — по дверях тих почалось торохкотіння молотків.

Мені щось здалося дивним і я інстинктивно відкинув одягло та похапливо глянув у бік мого підкопу.

Але, о щастя!

Усе було добре замасковано і лише жовнір з гвинтівкою стояв і стеріг відчинені в комору двері.

У дверях комори знімали замок.

Напевне мерзка власть нагадала, що я можу втекти, відчинивши двері в комору, і наказала зробити інший, кращий, міцніший замок.

О, доля! І тут вона мене лише налякала. Але я бачу, що жовнір, вартовий, що стояв біля дверей у комору, стеріг певно, щоб я не вискочив через неї, міг щохвилини одступити од дверей і ногою ступнути у мій замаскований підкіп.

Мов вихор схопився я з постелі. Нашвидку вмившись, я миттю нагадав, що робити.

Треба лише, щоб жовнір не одступився з того місця, де стояв. А для того я почав проходжуватися з кута в кут, рекогнізуючи мало-помалу так, що в другому куті кімнати я повертався назад якраз між жовніром і підкопом.

Плян удався чудово. Жовнір навіть одступив трохи до дверей, давши мені більше місця для повороту.

І я все проходжувався і проходжувався, яких добрих дві години, доки не вийняли старий і не вставили новий замок і добре його не заклепали.

Нарешті все зроблено. Зостається замкнути двері і кінець. Ось уже й голова варти йде зняти з поста біля дверей мого тогочасного ідеала вартового.

Але, о Боже! Голова варти підходить якраз у те місце, де я мав заворот, і дисциплінарним тоном наказує вартовому зійти з посту. Але я, знаходячись у той час в другому куті кімнати, бачу, що один щедрий заворот ноги голови варти і ліва нога його вгрузне у м'яке замасковане місце підкопу.

Кров кинулась мені в лице і голову. Я на хвилину згубив керування думкою. Дійсно, повертаючись, голова варти ступнув ногою в замаскований підкоп і закаблук його чобота вгруз у м'яку землю.

Темно стало мені в очах...

Значить, все пропало. Але... Голова варти повернувся назад і, подивившись на місце вгрузлого закаблук, ногу якого він уже прибрав на твердий ґрунт, і з флегматично-байдужим виглядом пішов собі геть.

Що він подумав, дивлячись на місце вгрузлого закаблук, — я не відгадав.

Варта вийшла і замкнула за собою двері.

Останній день. Мій календар

Мов величезний тягар зіпхнув я з себе разом з замкненням дверей за ними і з легким почуттям

радості сів на пенюк, вичікуючи мою мишку з-під рундука, яка певно не на жарт налякалася тим двогодним ляскотом дверей і заліза, що тут виробляли її вороги. Мені хотілося побачити її в останній раз... Хотілося попроситися з моїм єдиним в заточенні другом... Певним другом, який бчив, що я робив і... не видав мене.

І я сидів у задумі нового життя. Передо мною розстелялася невідомо темна дорога після втечі... Чи піймають, чи доведеться ще послужити своєму краю, правді людській?

Виринули часи юности. Захоплення зернятами добра, робота на благо його... Рідна справа... по-неволений нарід... Тиранство влади і... сучасність моя.

Думку про свою сім'ю: маму, батька, коханих моїх братів і сестер, про все, що нагадувало б рідність, я одганяв од себе. І це допомогло мені бути твердим і рішучо не сентиментальним в своєму ув'язненні.

Застугоніли замок і засув та відчинилися двері. Я знав, що це голова варти приніс обід. Так і є. Він подивився на мене, що сиджу в задумі на пенюку. Мовчки поставив обід, вийшов, зідхнувши по дорозі. Це був українець з роду, але змоскощений, і хоча й балакав увесь час серед останніх своїх жовнірів-москалів по-московськи, але все ж наш акцент видавав його. Здається, був досить добрий, вже поживший чоловіча. І мені було дуже жаль, що доведеться тікати в його варту.

Ця думка перенесла мене до нинішньої втечі.

Нині було 12 травня. Завтра, 13, я буду на волі. Я з радості зараз же схопився. Навіть не міг і їсти. Все м'ясо положив своїй мишці, а сам побіг до свого календаря, щоб одмітити нинішнє число.

Календар мій був дуже примітивна цифрова квадратка, яку я уложив на стіні в перший день, як прийшов. Я зробив його так: написав на стіні початкові букви днів тижня, по порядку, з першого числа травня. Я ставив по одній паличці з того дня, коли я прийшов. А тому що 1-го травня було в неділю, то і почато було з неділі. По останньому числі палички я і узнавав, який день був. Вихорами ж я написав, щоб не звернуть уваги своєї влади.

Ось як виглядав мій календар до останнього дня втечі:

Н.	П.	В.	С.	Ч.	П.	С.
І	І	І	І	І	І	І
І	І	І	І	І		

Тобто останній день був четвер 12 травня. Одмітивши день на своєму календарі, я взявся до лагодження в дорогу й писання листів. Написав до батька і матері листа, щоб не турбувалися за мене... і що наша правда все ж переборє.

Я черкнув кілька слів до своєї влади, щоб не турбувалися з шуканням, бо я сам колись прийду. Просив, щоб мої речі переслано додому.

Тепер взявся за себе. Тому що мені доведеться йти пішки яких 20 кілометрів, а в моїх чоботах

на високих закаблуках це трудно буде зробити. то я взявся за знищення закаблуків, які і одлетіли після доброї години роботи. Після деяких ще приготувань, я з тихою радістю в душі чекав вечора...

(Далі буде)

ГУМОРЕСКА

Павло АНДРОСЕНКО

ОТО БУВ УЛОВ

Рибальська усмішка

Коли нишком попід верболозом почала ткатися ніч, я змотав поплавчанки, виліз з-під кручі, підійшов до рибалок, що оточили невелике багаття. Прикублився поруч гривастого молодика і спитав:

— Ну, як?

— Не бере — скрушно зідхнув він, почухав потилицю й додав:

— Хоч убий — не бере!

— Я ж казав: ідьмо на Козачку! — з докором кинув крутоплечий у спортивному костюмі.

— Там і ока риб'ячого не побачиш, — блиснув на нього з-під кошлатих брів, наче променем лазера, худорлявий з чорними вусами будьоннівського розмаху. Цей деякий час помовчав, а потім:

— От у Молодецькому біля дубків клює, так клює! Не бере, а просто тягне. І не якісь там знахобнілі йоржики чи бобирчики, а окунь, лящ, в'язь. Часом і розбишака сазан увертюру розіграє. А на спінінг — кинь і тут же в дугу. Повірите, торік таку сатанюку заарканив — просто жах. Не шука, а підводна ракета. Битого пів дня по березі як телепня водила. Ледве виволік. Сів верхи, віджекуюсь, а вона, триклята, спочатку піді мною вигнулась, скрутилася бубликом, а потім як підскачить, як упече хвостярою по потилиці — в мене аж в голові замакітрилось. Злетів з неї, присів, а вона, антихристка, знову як стрибоне та як уріже мене, дурбеляку, з близької дистанції по фотокарточці — аж з очей фаєрверком заіскрило. Схопився я обома руками за писк, язиком роблю ревізію зубам, а вона, супостатка, знову як стрибоне — і хвать мене своїми іклищами за штани, потім як шарпне, в мене всі гудзики горохом посипались. Ох і перелякався. Навіть не своїм голосом завещав:

— Пішла геть, скажена!

Дружний регіт сколихнув тиху зорану ніч, покотився над річкою, лунко відгукнувся з протилежного берега. Чорновусий зажмурився від задоволення, не поспішаючи підкинув у багаття хмизу. Звився сизий димок, залоскотав ніздрі. Задумлива темрява виглянула з-за спин, нависла над вогнищем. Раптом багаття, весело потріскуючи, спалахнуло. Полум'я жадібно лизнуло й відігнало темряву. Чорновусий витяг з вогнища жарину, прику-

рив від неї, гречно кашлянув і ще більше розпалвся:

— Ключ в Молодецькому і на підльодний. Минулої зими жодного разу менше п'яти кіл не приносив. А в першу неділю березня з пів пуда насмикав та ще й на придачу своїй ненаглядній на комір кумасеньку зловив. Як на що? На спінінг... Зимою!

Тієї неділі години три чекав. Зігнав охоту, перекусив, відійшов від вимоїни, пробив дві ополонки, поставив на покоток. За годину піймав кілька йоржиків, плоскирочок, зачучвирену пліточку і — як рукою відібрало. З десяток ополонки продовбав — анітєлень. Зате коли я мотався та кригу дзьобав, сороки пліточку й трьох йоржиків поцупили. Ну, думаю, не ключ риба, ключе торохтұха. Сп'їмаю вертихвістку чортову! Для онука кращої бази й не придумати.

Одчепив блешню, приладнав кований арсенальський, наживив найбільшу плоскирку, поклав обіч ополонки, снігом пригорнув жилку, навколо решту риби розкидав, забрав своє причандалля, відпустив на котушці гальмо та й поплентався за вітром. Відійшов метрів вісімдесят-дев'яносто, доки жилки вистачило, поклав вудлице, пробив лід, поставив вудочку, вмотився на свого риболовецького чамайдана і глянув на залишену принаду. Жодної сороки. І не тільки на льоду, а й довкола на дерсвах та корчах.

Плєнув спєресєрдя собі під ноги, перевів погляд на кивок і аж всередині тєохнуло. Не тільки кивок, а вся вудочка ходором ходить.

Підсік, вибантижив підлящика. За ним ще більшого, й ще. Потім загнєздав харцизяку окуня, красноперку, подуста. І пішло. Не встигну опустити, а воно вже й вгинається.

Про оту принаду згадав надвечір. Глянув — аж під грудьми похолело. Недалечко від розкиданих рибин стоїть щось чорнобуре. Повернулося, хвіст, як помело.

"Ой лишєнко!" — дошурєпав я. — "Та це ж лисиця!"

Кумасєня, не поспішаючи, наблизилась до ополонки, повернула голівку в мій бік, витягла мордочку, потягла носиком, мабуть, побачила плоскирочку. Облизалась, підійшла, якусь мить пильно дивилась на неї, а потім схопила і жадібно проковтнула. Мене наче хто на пружині підкинув. Згріб вудлице обома руками, рвонув до себе. Кумасєнька як стрибоне вгору, мов очамріла, потім як усмалить на середину сивого Славутича, тоді знову як плигоне, ніби її хтось нижче колін үперіщив, як чкурне вихорєм у другий бік до корчів, — трохи вудлиця з рук не вирвала.

Похапцем сів я на лід, спінінга взяв між ноги, не дихаю, з чорнобурої очей не спускаю, потишеньку котушку накручую. Снасті, думаю, в мене надійні, — не підведуть. Вудлице — з неіржавійки, на Пташиному лєдє за дві червонєнькі вилянчив, жилка — японська, котушка — лєнінградська, ну, а гака, я вже казав, арсенальський, кований.

А вона, невігласка, почула, що перцем запахло, мало дүшу не витрусила. В мене аж в очах зарєбіло, чүб үзявся дротом, сорочка до спини прилипла, з лоба пара стовпом. Нарешті підтяг анци-

болку майже до себе. Курєїдка вперлась передніми лапами в крижину, як малахольна баньками лупає, зубами клацає, шипить, дзєває, аж луна йде. Поворохнувсь, щоб плішню взяти і по казанку торохнути, а та як рвоне з үсєї сили — і знову метрів на десять відскочила.

Лише коли опустились сүтінки і відстань між нами скоротилась кроків до трьох, поставив котушку на гальма, не ворохнувсь, үзяв правицею плішню, підняв потишеньку вгору, прицілівсь і так іродку лүснєв поміж вүхами, аж перекинулась і лапами задрігала.

Отак не виймаючи гака, не розбибраючи вудлиця, і додому цүпєлив, висолопивши язика. До обүхївського автобүбса впустили без черги. Всі пасажири очі повитріщали, розпитують. А одна якась богомольна бабүса підійшла, протєрла очиці, широко перехрестилась і прошавкотіла:

— Ой Господи! Водяна, а в образі земної.

А що творилося далі в тролєйбүсі і вдома — не доведи й помилуй. Найлютіший ворог риболовлі — жінка, і та жодного разу театрально не зідхнула. Не тільки з свого, а й з сүсідніх під'їздів запросила "єкскурсантів" подивитися на нечуваний үлов. Сама ж у мішок порожні пляшки зібрала і з весняною шасливою үсмішкою, пританцьовуючи, до гастроному майнула. Ну, а вже коли моя Варка купєс чвєртку, це вже... це вже я вам кажу...

Що саме, чорновүсий тах і не доказав. Під кручею залєментував дзвінок. Вүсань схопивсь, як навіжений і, з швидкістю другої космічної, майнув үниз. Услід за ним зникла, розтала, як сіль в ющї, й рєшта.

Не витримав і я, почимчикував перевіряти свої закидүхи.

"Україна"

СКІТИ "РОЗПОВІДАЮТЬ" ПРО СЕБЕ

Нові подробиці побуту й етнографії скітів розкрили архєологи Академії наук УРСР. Завдяки щасливому випадкові дерев'яні і шкіряні предмети в невеликому кургані на трасі одного з каналів Інгулецької зрошувальної системи в Миколаївській області не зотлили за 24 століття. Вперше знайдено кольорову високохудожню мініатюру на дереві, а також фрагменти напису.

— На глибині чотирьох метрів у IV віці до нашої ери був похований скітський воїн з дружиною. Сухє повітря, постійна температура ніби законсервували дерево і тканину, — розповідає керівник експедиції кандидат історичних наук О. Г. Шапошникова. — Подібна знахідка — дуже рідкісний випадок в архєологічній практиці в кліматичних умовах півдня.

У ногах жінки лежав дерев'яний короб, прикрашений скітським орнаментом. В ньому — дерев'яні прядницькі інструменти: веретено, котушка, спиці, бабка. Тут же були дві скриньки. Одна з них прикрашена дивовижним малюнком. На яскраво-червоному тлі з високою майстерністю зображено молоду жінку. Вона тримає в руці жовту тканину. Малюнок облямований чорними лініями. На кришці другої скриньки можна ясно розрізнити сім грець-

Вельмишановний п. Редакторе!

Ми мусимо радіти, що повернувся дорогий нам журнал "Нові Дні" до міста, де побачило світ перше число його, радіти, що з кожним числом журнал стає кращим і кращим за змістом, добре обдуманими статтями.

Знаємо, що все це вимагає праці, праці і праці завзятої — розумової, технічної, а що ми, читачі, робимо? Нарікаємо на... і сами не знаємо на кого. Раніше — то на покійного сл. п. Волиняка, а що ми зробили і робимо для поліпшення "Нових Днів?" Нарікаємо, як нарікали?.. А треба ще й помагати, хто чим може!

Щоб і помагати, я із свого інвалідо-пенсійного заощадження висилаю однорічну передплату (вистилати йому, почавши від ч. 258-259) для свого кума, який недавно приїхав з Аргентини. А не тільки ж я маю кума! Кожний читач напевно має як не кума, то свата, як не сестру то брата, а то й так доброго друзяку. Чом би не мав?! Думаю, що всі вже зрозуміли мою пораду, поспішають зробити так, як я зробив. Бож не втримати "Нових Днів" такою кількістю справних передплатників, як досі була. І буде нам сором, якщо не гріх.

З пошаною до Вас **Іван Бридун**
Вересень 23, 1971 р., Торонто.

Ваше щире слово, дорогий і вельмишановний пане Бридун, просто не може не дійти до свідомости наших добрих читачів і передплатників — ми ж бо мали й маємо таки добрих, якщо не найкращих, читачів і читачок. Тож просимо в це вірити і не хвилюватись — здоров'ю своєму не шкодити. Але нагадування — і таке, як Ваше — ніколи не зашкодить: і справні, і трохи спізнені (післяплатники б то) Вам подякують і пораду Вашу

ких літер. Напис приблизно можна прочитати як АТІАР КАСДОУ. Не виключено, що це скітські імена. Все з'ясується, коли розшифруванням займуться спеціалісти. В одному з відділень скриньки знайдено кілька зерен невідомого злака величиною з просяні. У головах скіта і скітянки стояли дерев'яні тарелі, які добре збереглися. Шню жінки прикрашали шкіряні мішечки — амулети. Біля воїна лежав шкіряний сагайдак, наповнений стрілами. Видно навіть заглиблення, якими червоні і зелені дровки лягали на тативу, а також зарубки — напевно, особисте тавро господаря зброї. На ногах воїна — м'яке шкіряне взуття, на зразок полуботків, обтягнутих шнурками біля щиколоток.

Решта предметів, знайдених в кургані, знайома дослідникам з інших розкопок скітських поховань. Тут і спис із залізним наконечником, залізні ножі, чорнолякові канфари (посудини для пиття), бронзове дзеркало. Жінку прикрашали срібна шийна гривна, кілька золотих перснів. Виявили і незмінні супутники скітських походів — бронзовий казан для приготування їжі й амфору.

сприймуть доброзичливо — до Вас і до нас доброзичливо. А до других роковин наших зусиль тримати "Нові Дні" при житті і далі їх поліпшувати — нехай подвоїться кількість наших передплатників!

Д. Кислиця

П. С.: До відома всіх: п. І. Бридун не тільки мешканець і читач м. Торонто (Канада), а й довголітній приятель пок. П. К. Волиняка, видавця і редактора "Н. Д.", знав він і далі знає, як наш вірний приятель, що і як з "Новими Днями", отже й про те знає, скільки (приблизно) ми маємо справних передплатників, скільки надходить пожертв на пресфонд (бо слідкує за нашими повідомленнями про це) — і раз-у-раз обзивається до нас, висловлюючи то своє вдовolenня з чогось, то тривогу. Ми знаємо, що п. Бридун робить для "Нових Днів" — навіть більше, ніж може, не рахуючись із своїми фінансовими спроможностями і потребою оглядатись на здоров'я. І ми хочемо, щоб наш дорогий приятель пан Бридун та всі такі, як він, не мали надалі підстав бути в тривозі за долю "Нових Днів", щоб вони не мали сумніву щодо наших можливостей далі покращувати зміст нашого журналу (а ми б дуже хотіли і розмір "Н. Д." побільшити!), щоб, зрештою, ніхто з наших читачів не доводив себе до сорому та гріха...

Приєднуючись до голосу і бажання таких наших читачів, як п. Бридун, від свого імені і від імені всієї редакції, хочу додати: якщо видавництво "Нові Дні" не могло і не може досі винагороджувати своїх авторів за їхні добрі статті (платити гонорар), то чому б не знайшлися з-поміж нас такі доброї волі і фінансово спроможні люди, які б приватно винагороджували — кожний свого облюбваного автора статей у "Нових Днях"? Після того, як стаття появилася в журналі. Пересилати таку винагороду можна, як не безпосередньо авторові, то через адресу нашого видавництва. Чи уявляєте ви, як би це піднесло дух авторів і як помогло б збагатити зміст журналу? А наші добрі автори, що живуть лише з пенсії, — найперші потребують такого стимулу. Усі ж їх знають, високо цінують їхні мудрі і компетентні статті.

Д. К.

Вш. п-не ред. Д. Кислиця!

Ви, перебуваючи влітку в Атлантик Сіті, були настільки уважні, що написали мені листівку з попередженням, що коли все утруситься з "Н. Д.", то мій вірш "Київ" буде вміщений в одному з наступних чисел журналу. Побачивши Вашу відповідь І. Дніпрякові ("Н. Д." ч. 260), я вже боявся й нагадувати про себе...

Якось воно робиться не так, як хочеться: Ви були за кілька миль від мене, написали мені, але пошта затовкла печаткою адресу так, що не можна було розібрати. А хотілося б хоч на часину заскочити, поговорити й подивитись, як то ми "по-невіряємось" на чужині.

...Я дуже вдоволений, що не належу до числа

боржників чи післяплатників. 13 серпня 1971 р. вислав чеком 10 дол. — там передплата на рік, а решту запишіть, куди знаєте. В журналі ч. 260 записали — \$4.50 на пресфонд від мене.

Дуже цікаве і надто потрібне: Катинь і Вінниця! У "Н. Д." ч. 260 І. Пишкало пише: Що треба зробити? І каже: зовсім не багато, а знайти фільм "Вінницька трагедія" і свідчення живих свідків та видрукувати книгу англійською мовою (я б сказав — і українською теж). Далекосяжний задум! Превосходна ідея! І говориться, що гроші на те повинні дати УРС та УНС (Укр. Робітничий Союз та Український Народний Союз). Коли чекати грошей від УРС та УНС, то й ідея загине, книжки не буде. Треба опертись на власні сили. Які? А такі: я "незаможник" - пенсіонер. Живу тільки з пенсії, а на цю ідею, на цю ціль, на цю політичну дошкульну справу — дам 100 (сто) доларів. Хай тільки починають! Коли я виділяю 100 дол., то хіба з наших мільйонів українців не знайдеться 100 чол., які б виділили по 100 доларів? За 10.000 дол. уже можна б було про щось подумати. А до цього ж МОЖЕ б у декого і з малоросів серце щось гавкнуло! Яв Ви думаєте?

Кажу: як фонд на цю справу оживе, моє призначення увіллється.

З пошаною до Вас Я. Сокіл
25 жовтня 1971 р.

Що ж думати й говорити, дорогий п. Соколе: треба діло робити, бо і Пишкало, і Ви добре подумали — ще перед тим як сказати (написати). А сказали ви обидва ясно — додавати нема чого.

За підтримку "Н. Д." Вам шана й дяка. Мав бути надрукований Ваш вірш "Київ" у попередньому числі (давно вискладаний), та хтось там у Торонто, коли сторінки монтувалися, "переочив" його, за що я вже всипав, кому належалося. Наслідок — читайте вірш у цьому числі.

А про наші поневірвання ще поговоримо — при першій же нагоді, пошту перехитримо — адресу будете мати в безпечнішому місці.

І наліпкою не переймайтеся хоч Ви — ради Бога! То не така складна й виснажлива робота, як затьяжна при наших дотеперешніх спроможностях (технічних). Буде все переліплене і наліплене — скоро вже!

Привіт усім, хто з Вами і навколо Вас і новим передплатникам "Нових Днів" серед них.

Д. К.

Високодостойні панове,

Висилаю банківий переказ на 13 дол. — мою заборгованість за два роки, а що лишається — то мій скромний дар на пресфонд.

Ваш і наш цінний журнал "Нові Дні" завжди є бажаним гостем у нас в родині. Будемо надіятись, що з часом буде в "Нових Днях" жіноча сторінка з добрими порадами для наших матерів, які не з своєї власної волі опинилися на чужині підлітками і яких ніхто й не думав просвітити — навчити, як треба виховувати дітей. Більшість наших матерів пугалися в погоню за доларами і думають, що

купити дочці найкращий одяг або нагодувати си-на "стейками" чи "шримсами" — це весь їх обов'язок, а решту, мовляв, школа зробить...

З привітом і найкращими побажаннями
Г. Коверна, Фонтгілл, Онт.

Щиро дякуємо і вітаємо Вас, дорога пані Коверна серед наших активних продовжувачів життя "Нових Днів". Ваше побажання мати жіночу сторінку в журналі — цілком доречне і своєчасне. Постараємось його здійснити, як знайдемо співробітниць (чи співробітників) — компетентних і не дуже доляролюбних. Чи не можна від Вас почати?

Редакція і адміністрація

Вельмишановні панове!

У "Н. Д." ч. 257 надруковано інтерв'ю В. співробітника з проф. П. Ковалевим. Деякі його писання не можуть викликати довір'я до його наукових праць. Для прикладу подаю витяг із його статті - рецензії на книжку проф. В. Янова, яка зветься "Студії та матеріали до новішої історії". Ця стаття-рецензія надрукована у час. "Свобода" ч. 128 за 9 липня ц. р. під зоголовком — "Збірник статей В. Янова". Переповідаючи зміст цієї книжки, проф. Ковалів пише: "Щождо ролі студентства у культурному будівництві, то вона незаперечна. Автор підкреслює заслуги галицької молоді, що перевищують діяльність молоді по той бік Збруча". (Підкреслення моє).

Я не читав книжки В. Янова, отже й не знаю, на якій підставі він приходить до такого висновку. Але на його твердження можна не звертати уваги, бо він діяльності молоді, яка була по той бік Збруча, не знає і, видно, нею не цікавився. До того ж, він сам є зі складу галицької молоді, отже ставити себе та своїх земляків нижче молоді по той бік Збруча йому було б ніяково. Щождо проф. Ковалева, то йому простити такої справи не можна. Не заперечивши в своїй рецензії твердження В. Янова, він таким чином приєднався до таких його висновків. Що ж дало проф. Ковалеву підставу так оцінювати діяльність тієї молоді? Хто, коли та як довів проф. Ковалеву вищість галицької молоді над молоддю Наддніпрянською? Не говорячи про те, що підносити питання про вищість якоїсь молоді є справою явно нерозумною, чи годиться професорові висловлювати якесь категоричне твердження от так собі, не спираючись на факти та авторитетні докази? Чи чув проф. Ковалів щось про СУМ, про студента Пазлушкова? Чи знає він про те, скільки загинуло української молоді в підвалах ЧК, ГПУ, НКВД за різну діяльність для добра України?

Якщо п. Ковалів є професором і науковцем, він не має морального права піддакувати таким безпідставним і безвідповідальним твердженням, які дозволяє собі проф. В. Янів. Підлабузництво ніколи не було шанованою професією.

Ю. Міщенко,

передплатник та кол. співробітник
10 вересня 1971 року.

Насамперед — істотна коректива: ніколи і ніхто не заносив Вас, вельмишановний пане Професоре, до числа колишніх наших співробітників, що Ва-

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Барвінок-Карабінвич Аполінарія Люся — відома українська театральна артистка — померла 22 серпня 1971 р. у Рочестері на 75-му році життя. Похоронена на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Заяць Юліян — доктор правничих наук, кол. професор Таємного українського університету у Львові й провідний член багатьох установ — помер у Львові 2 вересня 1971 р. на 92-му році життя.

Архиепископ Палладій — кол. міністер фінансів уряду УНР, архиепископ Краківський, Лемківський і Львівський та діючий архиепископ УАПЦ в екзилі — помер 1 вересня 1971 р. у Брукліні на 80-му році життя.

Новицький Юліян — учасник Листопадового зриву, кол. старшина УГА й член багатьох українських товариств — помер 18 вересня 1971 р. у Філадельфії на 76-му році життя.

Цегельська Олена — письменниця, педагог і громадська діячка — померла 16 вересня 1971 року у Філадельфії на 84-му році життя.

Тисовська Ірина — дружина покійного педагога й основоположника українського Пласту д-ра Олександра Тисовського — померла 29 серпня 1971 р. у Відні.

Тещук Тихон — інженер, відомий громадський діяч — помер у Філадельфії 22 вересня 1971 р. на 76 році життя. Похоронений на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Галій Микола Семенович — колишній старшина УГА й активний громадський діяч, автор монографії про Михайла Грушевського — помер 2 жовтня 1971 р. в Нью-Йорку на 79-му році життя.

Мирощенко Ананій — о. протоієрей Української Православної Церкви у США — помер 23 вересня 1971 р. в Лос Анжелосі на 79-му році життя.

Веремчук Семен Данилович — кол. викладач духовної православної семінарії в Варшаві — помер 14 вересня 1971 р. в Бофало й похований на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Хрущов Микита Сергійович — помер своєю смертю 11 вересня 1971 р. і приватно похований на Новодівичому цвинтарі в Москві 13 вересня. Прожив 77 років.

ших статей ми не мали в журналі протягом майже двох років, це не повинно означати, що ми списали Вас до пасиву. Як своєму колишньому і теперішньому співробітнику ми надали місце і нагоду опонувати нашому дуже шановному співробітнику — проф. П. К. Ковалеву. З таким же щирим серцем надамо місце й нагоду кожному співробітнику чи читачеві, який опонуватиме Вам чи комусь іншому.

Просимо писати до нашого і Вашого журналу, як і колись це Ви робили.

Редакція.

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

ОМЕЛА БІЛА

(Вживати тільки за порадою лікаря)

Навіть узимку, коли вітер уже обтрусив останні листочки, на гілках кленів, сосен, беріз, тополь добре помітні кулі із жовто-зелених м'ясистих пагінців та листя. Здалеку, на тлі голого віття, вони нагадують гнізда граків. Влітку цвітуть маленькими квіточками, з яких пізніше визрівають клейні білі ягоди. Це омела, що являє собою звичайний лісовий бур'ян, який живе за рахунок соків дерева.

На Україні, в різних місцевостях, можна почути багато інших назв цієї рослини: громовий куш, баб'ячий прокльон, відьмина мітла, чортове помело, шульга, ялиновий барвінок тощо. Росте вона майже по всій Україні, в Криму та на Кавказі. Розповсюджують рослину птахи, що живляться її ягодами. Перелітаючи з дерева на дерево і очищаючи дзьоби об гілки, вони розсівають клейну речовину (вісцин), яка містить у собі зародки омели. Ця речовина підсихає і, наче в ґрунт, починає вrostати в кору коренями-присосками. Згодом виростає кулеподібний куш від 20 до 100 см у діаметрі.

Цілющі властивості омели білої відомі давно. Народна медицина засвідчує, що фармакологічна активність омели залежить від того, соками якої рослини вона живиться. Це ж підтвердили і дослідники, але одні вважають, що найбільша біологічна активність спостерігається у омели, що виросла на чорній тополі, інші ж стверджують, що краще діє омела, яка росте на груші або клені.

Завдяки багатству хемічних сполук рослина дуже корисна і має неабиякі цілющі властивості. Водний настій гілок із листям та ягодами покращує діяльність кишечника, зупиняє кровотечі, заспокоює нервову систему, допомагає при епілептичних нападах. Є відомості, що омела, яка росте на березі, вживається навіть при лікуванні раку.

У науковій медицині препарати з омели використовуються при атонії кишечника, носозих та легених кровотечах і особливо при гіпертонічній хворобі першої та другої стадії. Вживання омели при гіпертонії знижує артеріальний тиск, покращує загальний стан та сон хворих, зменшує подразливість, припиняє головні болі та підвищує працездатність. У таких випадках застосовують очищені від баластних речовин препарати — густий екстракт "омелен" та новогаленовий препарат "віскулен". Ліки можна приготувати й самостійно: 5 грамів подріблених гілок та листочків настоювати протягом ночі в склянці холодної води і випити наступного дня трьома наворотами.

Полегшує суб'єктивні відчуття, що нерідко супроводжують гіпертонію, відвар омели з валеріаною. Для цього потрібно взяти по 7 г омели та кореня валеріани на склянку окропу, дати закипіти і після охолодження пити по столовій ложці через дві години.

Ф. Мамчур, М. Збирак

ПОДЯКА

Усім моїм приятелям міст-двійнят — Міннеаполісу і Сент Полу — за таку численну участь у відзначенні мого ювілею концертом і бенкетом складою найсердечнішу подяку.

З окремою подякою звертаюся до членів Громадського комітету на чолі з п. М. Лозовим, до відділу УЖКА та всіх світських і церковних організацій і установ, які так широко помагали гідно відзначити 25-річчя моєї діяльності на ниві української культури.

Дякую редакції журналу "Нові Дні", на чолі з ред. Д. В. Кислицею за таке щире і миле відзначення мого ювілею — уміщенням мого портрета і дуже прихильної статті та поздоровлення, дякую всім читачам "Нових Днів", які приєдналися дужо в цей день до моєї молитви за Україну, дякую всім організаціям і особам, які прислали свої привіти й поздоровлення, з особливим зворушенням дякую молоді, а особливо — одумівцям, які старанно помагали відбутися мій ювілей і сповняли наші серця радістю за нашу чудову зміну.

Усім, усім щире спасибі!

Михайло МІНСЬКИЙ

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Просимо вибачити нам, що прізвища жертводатців, які склали свої пожертви на пресовий фонд "Нових днів", не були опубліковані своєчасно.

На нев'янучий вінок св. п. П. К. Волиняка зложили:

Круглий П.	\$4.00
Гвоздецький Я.	\$4.50
Срібна П.	\$5.00
Криволап С.	\$10.00

Дякуємо всім за пам'ять та допомогу.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Сердюк О. М. — Австралія	1
Гвоздецький Я. — Австралія	2
Коновал Ол. — США	1
Пишкало Ів. — Канада	4
Бридун І. — Канада	1
Палюк Віра — Канада	1

Дякуємо всім за співпрацю. Хто ж буде наступний?

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД НОВИХ ДНІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Малімоненко М. — Австралія	\$ 1.50
Михайлів Л. — Австралія	\$ 0.50
Єрем'яненко О. — Австралія	\$13.00
Дейнека О. — Австралія	\$ 1.10
Кітт С. — Австралія	\$ 3.00
Цюрак М. — Австралія	\$ 1.00
Когут Н. — Австралія	\$ 1.00
Шевченко Г. — Австралія	\$ 6.50
Ніговський І. — Австралія	\$ 1.50
Гвоздецький Я. — Австралія	\$ 2.00
Куріленко О. — Австралія	\$ 2.00
Бардин І. В. — Канада	\$10.00
Стефанович Ю. — Канада	\$ 3.50

Осадчук В. — Канада	\$ 5.00
Конопуд Р. — Канада	\$ 5.00
Валер М. — Канада	\$ 4.50
Літвинова Є. — Канада	\$ 4.50
Бойко Ф. — Канада	\$20.00
Українець Г. — Канада	\$ 0.50
Михайловський І. — Канада	\$ 4.50
Дерій М. — Канада	\$ 4.50
Мельник Ф. — Канада	\$ 0.50
Степанюк В. — Канада	\$ 0.50
Гавалешка Ю. — Канада	\$ 2.50
Гончарук В. — Канада	\$ 2.50
Чернецький І. — Канада	\$ 4.50
Удовиченко А. — Канада	\$ 4.50
Верхола І. — Канада	\$ 4.50
Шерстюк Г. — США	\$ 1.50
Шинкар П. — США	\$ 4.50
Волков В. — США	\$ 1.00
Корсун Ф. — США	\$ 2.50
Киреїв Д. — США	\$ 4.50

Дякуємо всім за допомогу.

Служба Божа для мішаного хору

Едмонтон. — З нагоди 50-річчя Відродження УАПЦ в 1921 році в Києві столиці України, Сергій Яременко написав Службу Божу для мішаного хору, яка є українською мовою в легкому доступному стилі, видана чепурно на гарному папері, книжною. Хто хотів би набути, просимо звертатись безпосередньо до автора.

S. EREMENKO
10981 — 132 Street
Edmonton, Alberta

Також, він має Щедрівки і Колядки для фортепіано та різні пісні на слова Лесі Українки. Хто хотів би набути ці речі, просимо звертатись на вище подану адресу.

УВАГА!

УВАГА!

**ЧИТАЧІ В ТОРОНТО
ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ**

**ALASKA FUEL
LIMITED**

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам безплатно чистимо печі
й гарантуємо безплатну цілорічну обслуговування
печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

Ukrainian Museum
3425 Broadview Rd.
Cleveland, Ohio

U. S. A.

PRINTED MATTER
If not delivered please return to:
NOW I D N I
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO 4, ONT., CANADA

”УКРАЇНСЬКА КНИГА“

Можете передплатити через нашу фірму “Українська Книга“

Вінграновський М. АНДРІЙКО-ГОВОРІЙКО, малювала Ніна Денисова, для дошкільного та молодшого шкільного віку. Вид. “Веселка”, Київ 1970, стор. 19	\$ 0.30
Верн Жюль. ДВАЦЯТЬ ЛІТ ПІД ВОДОЮ, з французької переклав Д. Паламарчук, вид. “Веселка”, Київ 1970, ст. 400	1.50
Дубовик М. Ф. ЛІПЛЕННЯ В ДИТЯЧОМУ САДКУ, вид. “Рад. Школа”, Київ 1968, стор. 110	1.95
Діккенс Чарльз, ТЯЖКІ ЧАСИ, роман, вид. “Дніпро”, Київ 1970, стор. 297	1.25
Драган М. УКРАЇНСЬКА ДЕКОРАТИВНА РІЗЬБА, вид. “Наукова думка”, Київ 1970, стор. 201	3.50
ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ УРСР, Івано-Франківська обл., стор. 639, “Інститут іст. академії наук”, Київ 1971	11.25
КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ ЗАПОВІДНИК, Київ 1969, стор. 95	2.45
Іван Нехода. ПІСНЯ ПРО ЯЛИНКУ. Вид. “Веселка”, стор. 12	0.25
ПОДОРОЖ У КАЗКУ, стор. 131, Київ 1970	2.00
СЛОВО ПРО ЛЬВІВ, вид. “Каменярь”, Львів 1969, стор. 319	1.95
Леся Українка. “ЛІРИКА”, вид. “Дніпро”, Київ 1970, стор. 255	0.95
Шоу Е. У ЧЕРЕПАХИ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ, вид. “Веселка”, Київ 1971, стор. 24	0.30
Уманцев Ф. ТРОЇЦЬКА НАДБРАМНА ЦЕРКВА, вид. “Мистецтво”, Київ 1970, стор. 214	4.50
КАЛИТОЧКА. Казка. Вид. “Веселка”, Київ 1970, стор. 160	0.95
КОЗАК МАМАРИГА. Українські народні казки. Вид. “Веселка”, Київ 1970	0.90
Ставицький О. ЛЕСЯ УКРАЇНКА (етапи творчого шляху), вид. “Дніпро”, Київ 1970, стор. 220	1.25
СПОГАДИ ПРО ЛЕСЮ УКРАЇНКУ, вид. “Дніпро”, Київ 1971, стор. 480	2.55
Стефаник В. ТВОРИ, вид. “Дніпро”, 1971, стор. 424	1.65

У нашій крамниці можна набути вище казані журнали і газети. Газети і журнали одержуємо тепер повітряною поштою з України.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928